

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1916.

Första kammaren.

Nr 85.

Måndagen den 5 juni, f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 30 nästlidne maj.

Föredrogs bevillningsutskottets under gårdagen bordlagda memorial nr 36, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande nr 33 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om spirituosaaccis m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Punkten 1.

Den föreslagna voteringspropositionen godkändes.

Punkten 2.

Lades till handlingarna.

Föredrogs bevillningsutskottets nästlidne dag bordlagda memorial nr 37, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 § 1 mom., 3 § 1 mom., 8 och 23 §§ samt 25 § 2 mom. i förordningen den 7 augusti 1907 angående tillverkning och beskattning av maltdrycker m. m.

Den föreslagna voteringspropositionen godkändes.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bevillningsutskottets sistlidne dag bordlagda betänkan den nr 38—40.

Förslag till
förordning
om tonnage-
avgift.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets den 3 och 4 i denna månad bordlagda betänkande nr 35, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om tonnageavgift dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 28 april 1916 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 232, hade Kungl. Maj:tt, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen antaga därvid såsom bilaga fogat förslag till förordning om tonnageavgift.

Till behandling i sammanhang med nämnda proposition har utskottet förehaft följande i anledning av propositionen inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet likaledes hänvisade motioner, nämligen inom första kammaren: nr 127 av herr *Bäckström* och nr 128 av herr *K. A. Nilson*, samt inom andra kammaren: nr 327 av herr *Sandler*, nr 328 av herr *Hellberg* i Ljungskile, nr 329 av herr *Sommelius* och nr 330 av herr *Thore*.

Utskottet hade i förevarande betänkande på åberopade skäl hemställt,

1) att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts med förevarande proposition, nr 232, framlagda förslag till förordning om tonnageavgift icke kunnat oförändrat bifallas, måtte antaga samma förslag med de ändringar och tillägg, vid utskottets betänkande såsom bilaga fogat författningsförslag utvisade; samt

2) att de i detta betänkande behandlade motionerna

- I: 127 av herr *Bäckström*,
- I: 128 av herr *K. A. Nilson*,
- II: 327 av herr *Sandler*,
- II: 328 av herr *Hellberg* i Ljungskile,
- II: 329 av herr *Sommelius* och
- II: 330 av herr *Thore*

måtte få anses besvarade genom vad utskottet ovan under 1) hemställt.

Herr Kunze: Herr greve och talman, mina herrar! Den till följd av det stora världskriget både här i landet och i många andra länder uppkomna dyrtiden har varit orsak till mycket bekymmer hos de styrande för den mängd medborgare, som drabbats av denna dyrtid. Överallt har man vidtagit mått och steg för att göra dyrtiden så lindrig som möjligt. Även i vårt land har vår påpassliga och duktiga regering vidtagit sådana mått och steg, att jag tror, att man både inom och utom landet anser, att de mest effektiva åtgärderna vidtagits hos oss. Och jag är övertygad, att alla svenska män, som se rätt på saken, uppskatta detta regerings arbete och äro tacksamma därför. Det är därför alla medborgares och i synnerhet riksdagens skyldighet att biträda regeringen i detta dess arbete, men jag anser, att man icke bör göra

det längre, än att någon skada icke uppstår för personer och näringsgrenar. Nu ha vi här i landet en näring, rederinäringen, som på grund av goda tider ernått mycket goda vinster. Den har därför varit föremål för mycken avund och försök att komma åt de penningar, som den förtjänat. Regeringen har nu föreslagit en särskild beskattning därav, men man bör betänka, att denna näringsgren under många år före kriget arbetat under stora svårigheter och med dåligt resultat i ekonomiskt avseende. Om man såsom jag har varit bosatt i en stor sjöstad och har följt med detta arbete och har det tvivelaktiga nöjet att vara aktieägare i en mängd bolag, där man före kriget ej fått någon eller ringa utdelning, så skall man nog finna, att de personer, som ha satt in sitt kapital i dessa företag, ej få så stor vinst, som nu synes på grund av de stora vinster, som under sista åren uppkommit. Om man tänker på, att det finnes bolag, som upp till 20 år icke lämnat någon vinst, och nu lämna 25 å 100 procent, så är det dock en dålig affär för aktieägarne, då man genom att sätta pengarna i en bank kunnat få ett mycket bättre resultat. De rederier, som lämnat utdelning, ha ofta gjort det på bekostnad av nödiga avskrivningar, vilket har gjort, att vinsten i verkligheten är mindre än vad den ser ut. I allmänhet har man farit för varligt fram med avskrivningar. Säkert är, att det icke varit så lätt att få fram de stora egna sjöfartsförbindelserna med avlägsna andra länder t. ex. med Nordamerika. Det har varit ett hårt arbete för de män, som stått i spetsen för denna rörelse, och det har varit endast på grund av stora uppoffringar, med tillsättande av tid och penningar, som man lyckats få näringen i det skick, som den nu är.

Sjöfartsnäringen är väl den näring, som för närvarande tillför landet mest pengar. En av de orsaker som gör, att denna näring för närvarande är den viktigaste av våra näringsgrenar, är, att endast genom den exportindustrien kan vinna framgång. Det är alldeles nödvändigt, för att industrien skall med framgång kunna upptaga konkurrensen med utlandet, att det finnes möjligheter att föra ut varor billigt och snabbt till mera avlägsna länder och där upptaga konkurrensen. Så fort man kommer in i den situationen, att man får befrakta varorna transito, så medför det icke allenast ökade kostnader utan också för en massa varor en betydlig försämring, beroende på det sämre tillstånd, vari varorna på grund av dröjsmål med transporten och omlastningar framkomma. Man kan sålunda säga, att om vår industri har ett stort uppsving, så har den till stor del eller kanske till allra största delen haft sjöfartsnäringen att tacka därför. Hur viktig denna sjöfartsnäring är kan synas därav, att när t. ex. i Göteborg vid krigets utbrott sjöfarten en kort tid avstannade, avstannade om ej hela — det är kanske för mycket sagt — men en stor del av rörelsen. Det blev arbetslöshet, och redan efter några dagar började dyrtid och nöd att inställa sig, och det blev i hela staden en stor oro, som emellertid försvann, så snart sjöfarten kom igång igen och lade sig i sina riktiga linjer.

Förslag till
förordning
om tonnage-
avgift.
(Forts.)

Nu kan visserligen sägas, att om vi svenskar icke taga upp sjöfartsförbindelser på det sätt, som är behöfligt, så är det icke tvivel underkastat, att andra länder komma att passa på och ta upp dem. Det tror jag, men de bevaka först och främst sitt eget lands intressen och låta oss komma i en svår efterhand. Jag vet att de köpmän, som haft att göra med dessa och befraktat utländska båtar, fått klarhet därom, att detta endast kunnat ske under vissa förutsättningar. De norska och danska båtarna som gå på Amerika ta icke några svenska varor, förrän allt till deras eget land är taget, så att den svenske köpmannen, som icke haft att tillgå svenskt tonnage, har fått finna sig i att vänta, och så ha de andra ländernas köpmän passat på att under tiden göra affärer på våra marknader.

En annan viktig sak, som gjort mycket till handelns och industriens uppsving, har varit, att vi kunnat presentera vårt lands flagga på avlägsna farvatten, och de, som varit med om att inleda affärer där ha funnit, att just detta, att vårt land varit så väl representerat där ute i sjöfartshänseende, har gjort ofantligt mycket till att sprida kännedom om vårt land och dess industri och handel. Det har visat sig, att där man förut haft mycket stora svårigheter att komma in i affärer, där har det genast, när våra stora förstklassiga ångare besökt dessa hamnar i utlandet, blivit betydligt lättare.

Om vår sjöfartsnäring icke varit så utvecklad som den är, vart tror då herrarna, att det tagit vägen med dyrtiden? Då hade vi fått betala många gånger högre frakter, än vad vi nu fått göra om vi ens kunnat få något alls.

Man har redan nu kringskurit rederinäringen ganska betydligt. Det är visserligen sant, att denna kringskäring uppkommit genom dyrtiden och är därför under nuvarande förhållanden i viss mån berättigad, men när man betänker, att 40 procent av fraktinkomsterna kommit av den utrikes sjöfarten, d. v. s. den, som ej berör Sverige utan går mellan utrikes länder, och betänker, vilket arbete som ligger bakom för att komma in på den utländska marknaden, så borde man betänka sig, innan man hade gjort ett sådant intrång. Ty den utländska fraktmarknaden är icke att ta på hylan. Konkurrensen är hård, och följer man icke med konkurrensen, så är det troligt, att man får börja på nytt med det arbete, som pågått, för att komma in i samma affärsläge som nu. Det är för övrigt icke säkert, att sedan man en gång uttagit det svenska tonnaget ur konkurrensen, man vidare i utlandet så snart kommer att fästa sig vid svenska offerter, då man riskerar att regeringen vid för den lämpligt tillfälle åter stoppar dessa affärer. Ej heller är det troligt, att denna särbeskattning av sjöfarten skall medföra någon nedsättning i frakterna, utan det är tvärtom antagligt, att om man vidtager en sådan åtgärd, så komma frakterna icke att falla, utan ytterligare stiga.

Men det ginge ändå an, om beskattningen vore rättvis d. v. s. om man beskattades efter inkomsterna och icke såsom nu skall

skatta efter tonnaget, oavsett om näringen har lämnat någon vinst eller icke. Det kan tänkas det fallet, att ett rederi genom olyckor och dylikt gör förlust och kommer i den ställning, att rörelsen rent av lämnar stor förlust, men det inverkar icke efter den beskattningsprincip man här valt, att allt tonnage skall beskattas lika. Detta beror, det vet jag, på att det brådskar och att man behöver pengar, men jag undrar, om icke denna orättvisa skulle kunna upphävas och saken ordnas på bättre sätt. Man säger, att beskattningen är tillfällig, och med de stora förtjänster, som man har haft på sjöfarten, så är det ingen fara att besluta denna skatt. Men, mina herrar, med kännedom om den majoritet, som finnes i riksdagen, tror man ej, att det stoppar med denna gång, utan man tycker, att det är en bra mjölkkö, och så fortsätter man även i framtiden, då penningarna tryta. Det är orättvist i mitt tycke, att beskatta sjöfarten på det viset, då det finnes en mängd andra näringar här i landet, som också ha gett goda vinster, och jag tror icke, att sjöfartens män skulle känna sig så illa berörda av detta, om denna särbeskattning hade även träffat andra näringar och icke precis denna näring, som de med stor möda och mycket besvär upparbetat. Vad blir konsekvensen? Jo, när man sугit rederinäringen, så kommer man att vända sig till andra näringar, som förtjänt penningar, och så småningom beskattar man den ena näringen efter den andra, och därigenom kommer man att motarbeta den arbetslust och nydaningsanda, som vi så väl behöva här och som för närvarande råder i Sverige. Det är också ganska naturligt, att när sådana här beskattningsåtgärder vidtagas, så är det många redare och icke minst aktieägare, som anse det olämpligt att nedlägga penningar på förbättringar och nybyggnader, då man har utsikt att alltjämt få nya förbehåll, nya svårigheter och betala högre skatt. Jag tänker, att de komma att i så stor utsträckning som möjligt söka få utdelningarna större och icke reservera så mycket till sjöfartens fromma. Man har redan inom sjöfartskretsar påvisat detta, innan detta förslag kommit upp. Jag kan bevisa det med en historia från Göteborg. Jag känner där en redare, som i många år drivit rederirörelse, och han sade redan i slutet av förra året, strax efter det den där procenten av tonnaget avstods: »ni skola få se att till följd av dessa förtjänster, som uppstå, komma de att på alla möjliga sätt plocka oss och göra alla möjliga inskränkningar i vår rörelse. Det bästa man kan göra är att sälja tonnaget». Jag trodde, att han överdrev, men mycket riktigt, han har fått sin misstanke besannad. Han har redan för länge sedan, det kan jag tala om för herrarna, sålt sina båtar, och jag vet från andra håll, att om denna skatt går igenom, så verkar den mycket hämmande på sjöfarten. Det är alldeles nödvändigt, att, när riket behöver pengar, skaffa dessa. Och då är det ej för mycket, att den blir beskattad, som förtjänar, men då bör beskattningen läggas lika för alla och icke vända sig mot näringar, som behöva allt möjligt stöd. På det viset förstör man den

*Förslag till
förordning
om tonnage-
avgift.
(Forts.)*

Förslag till
förordning
om tonnage-
avgift.
(Forts.)

viktigaste hävstången för utvecklingen av såväl denna näring som av handel och industri.

Mina herrar, första kammaren har alltid haft öppen blick för vad som rör våra näringars bästa och bidragit till deras förkovran. då den vet, att detta är bästa sättet att gagna riket i sin helhet. Det skulle glädja mig mycket, om kammaren efter den starka opposition från vederhäftigt håll, som rest sig mot detta förslag, icke minst från kommerskollegii sida, skulle vilja vara med om att avslå denna beskattning, som säkerligen innebär första steget på en mycket farlig väg. Jag hemställer, herr talman, om avslag på utskottets hemställan.

Herr Karlsson, K. G.: Jag tror nästan, att det är överfödigt att här i kammaren hålla föredrag om sjöfartens betydelse, ty jag tror, att den ha vi alla en klar uppfattning av, och jag tror tillika, att man skall ha rätt svårt att övertyga kammaren, att åläggandet av den avgift, som det här är fråga om, skall ha dessa fördärvliga följder, som den föregående talaren utmålade och som man sett i tidningarna på ett och annat håll även antydda. Jag skall villigt erkänna, att även jag, och jag tror även utskottet i dess helhet, icke ansett den form, som denna skatt fått, vara någon idealform för beskattning. Tvärtom, jag tror, att man får taga hänsyn till de säregna förhållanden, varunder vi nu leva.

Jag skall nu be att få yttra några ord om utskottets åskådning eller utskottets sätt att se på denna sak och sedan redogöra för de ändringar i Kungl. Maj:ts förslag, som utskottet föreslagit. Då man bedömer denna fråga, så är det ju nödvändigt att först göra klart för sig, varför man ansett nödvändigt att ta upp denna avgift. Det är ju så, att man sett sig om efter medel för att kunna bekämpa dyrtiden. För att kunna göra detta, behöves det penningar. Varifrån skall man taga dem? Vart man vänder sig hör man den klagan: ja, men varför just taga hos oss? Jag föreställer mig, att Kungl. Maj:t resonerat som så, att man får se till, att man får litet grand på olika håll, och då bland annat tänkt på att taga något genom en särbeskattning av vår rederinäring. Då framställer sig osökt den frågan: varför just rederinäringen? Det finnes ju en hel del andra näringar, som haft stora vinster under det rådande kriget. Varför då som sagt vända sig mot rederinäringen? Jag har för min del besvarat frågan så, att det är därför, att det är väl knappast någon näring, som så där genomgående inhöstat så stora vinster som rederinäringen gjort, men kanske ännu mera på grund av den omständigheten, att det varit det förhållandet, att just genom frakternas oerhörda stegring livsmedlen i mycket hög grad fördyrats. Denna omständighet, att det just är villkoren för denna närings stora förtjänster, som bidragit till att höja livsmedelprisen, den är ju, som man finner, om man läser den kungliga propositionen, framför allt anledningen till, att man nu anser, att då pengar behövas, så får

denna näring bidraga extra. Det tillkommer ju dessutom, mina herrar, att många näringar, exempelvis jordbruket och en hel del andra näringar i övrigt, hava genom åtgärder från statens sida begränsats i sina förvärvsmöjligheter. Hittills åtminstone — vad hädanefter kan ske vill jag ej yttra mig om — har detta icke varit fallet med sjöfartsnäringen. När man nu betraktar saken som den föregående talaren och ser den som ett dråpslag mot rederinäringen — ty så måste man ju anse, att han såg saken — då skall man väl något jämföra de belopp, som det här är fråga om att taga ut, med de väldiga vinster, som denna näring under krigsåren haft tillfälle att inhösta, och då tror jag sannerligen, att man bör kunna taga saken lugnt. Det bör även den kunna göra, som i likhet med mig har det allra största intresse för vår sjöfartsnäring, och jag upprepar, att jag är övertygad om, att ej blott denna kammare utan hela riksdagen har detta intresse. Man bör väl, när man jämrar sig så förtvivlat över denna punkt, erinra sig det understöd, som staten både direkt och indirekt lämnat sjöfartsnäringen under för densamma mera ogynnsamma förhållanden. Det är tillräckligt bevis för, att staten mer än väl inser vikten av sjöfartens blomstring. Vi böra kanske också, när vi bestämma om den här saken, erinra oss, att det ej bara är i Sverige, som man har trott det vara lämpligt att pålägga sjöfartsnäringen en särskild beskattning. Så har man gjort i Norge, och så har man gjort i Danmark. I Danmark har rederinäringen redan åtagit sig avgifter till vida större belopp än vad det här är fråga om att uttaga genom denna avgift. Det är en omständighet, som jag även tycker, att man bör i hög grad beakta, då man uttalar sig om och tar ståndpunkt till ifrågavarande kungliga förslag.

Nu säger man vidare — i alla händelser har det sagts i en inlaga från representanter för rederinäringen själv — att man väl kan finna sig i, att sjöfartsnäringen blir ytterligare beskattad, men det är formen härför, som är så obehaglig och orättvis. Men även därvidlag bör man erinra sig, att åtminstone i Norge tar man också ut avgiften efter fartygens tontal, och Norge är ju ett land som i sjöfartshänseende står vida framför vårt, och där skatten på så sätt drabbar ännu starkare. Men varför har man här i landet tagit denna form? Ja, det är kanske redarna själva, som ha givit uppslag till detta. När det förra hösten var fråga om att anskaffa medel för att betala de höga frakterna eller med andra ord att minska utgifterna för transporten av brödsäd, så åtog sig ju redarna frivilligt en avgift — säkerligen i känslan av, att de verkligen ha genom de abnorma förhållanden, som råda, satts i tillfälle att inhösta stora vinster. Hur föreslogo då dessa redare, att den avgiften skulle uttagas? De föreslogo, att den skulle uttagas genom pris per ton. Det gick då för sig. Nu har regeringen föreslagit samma väg, men nu är det alldeles omöjligt. Jag har svårt att förstå, att de klagomälen äro fullt berättigade. Jag erkänner, att det skulle ha varit önskvärt, om man kunnat

*Förslag till
förordning
om tonnage-
avgift.
(Forts.)*

Förslag till
förordning
om tonnage-
avgift.
(Forts.)

lägga skatten så, att den kunnat avmätas efter storleken av den vinst, som rederierna haft, men rent formellt — för övrigt ej blott formellt, utan även reellt — möter det stora svårigheter, för att ej säga rent av omöjligheter att lägga en ytterligare inkomstbeskattning på en viss näring utöver den inkomstskatt och den krigskonjunkturskatt, som vederbörande näring kan komma att utgöra. Jag anser därför, att hur stort intresse man än har för sjöfarten, så bör man ej begagna några sådana uttryck, som den föregående talaren gjorde, då han talade om avund och om försök att komma åt rederinäringen, ty sådant är fullständigt oberättigat och bör ej förekomma i denna diskussion. Vi äro alla övertygade om sjöfartens betydelse, och det gäller här en avgift, som icke kan sägas vara något dräpslag, riktat mot denna näring. När man i ena ögonblicket använder uttryck av det amplaste erkännande åt regeringen och i andra ögonblicket i samband med åläggandet av denna skatt talar om avund och försök att komma åt rederinäringen, så synes mig sådana uttalanden stå illa tillsammans.

Efter detta skall jag be att med några ord få beröra de ändringar, som utskottet föreslagit. Utskottet har ju dels höjt det avgiftsfria tonnageets maximum från 200 till 400 ton. Utskottet har nämligen kommit till den uppfattningen, att segelfartyg av storleken under 400 ton äro i ett sådant läge, att man ej kan så utan vidare säga: här kunna vi gott taga en avgift. Och därtill kommer dessutom, att dessa segelfartyg ju ej spela någon så stor roll, då det gäller att taga ståndpunkt till det belopp, som det är fråga om att erhålla genom ifrågavarande avgift. — Beträffande ång- och motorfartyg har ju utskottet höjt avgiften för fartyg över 2,000 ton, och då har man utgått från, att — vi ha icke handlat i blindo utan hört oss för på olika håll, bland annat i kommerskollegium, varmed vi stått i nära beröring genom en av dess representanter under hela handläggningen av detta ärende — man har, säger jag, utgått från att de fartyg, som blivit insatta i utomeuropeisk trafik, dels redan vunnit och dels ha ändå större utsikter i framtiden till förtjänst än de mindre fartygen, som segla på inomeuropeiska farleder. Detta kan ju vara oriktigt i många fall, men i stort sett har utskottet fått den uppfattningen. Kungl. Maj:ts högsta belopp var nu 7 kronor pr ton. Utskottet har för de största fartygen höjt detta, så att vid ett tontal av 5,000 och däröver skulle skatten utgå med 10 kronor pr ton. Däremot har utskottet gjort en liten sänkning för fartyg mellan 500 och 1,000 ton. Utskottet har nämligen varit av den åsikten, att man härigenom fått en skattregel, som är mera tillfredsställande än den, som innehålles i den kungliga propositionen. Emellertid är det ytterligare en utvidgning av Kungl. Maj:ts förslag, som utskottet föreslagit, och som man ju bör uppmärksamma. Kungl. Maj:t har bland skälen för avgiftens påläggande åberopat även de stegrade försäljningsvärden, som uppstått på fartygen. När det då är bekant, att åtskilliga redare ha sålt fartyg under den här tiden, så har man ansett det rättvist, att även dessa drabbades av den avgift,

som skulle komma att drabba de redare, som behållit sina fartyg. Därför har utskottet föreslagit, att personer, som sålt fartyg efter den 31 mars 1915, även skulle få erlægga denna tonnageavgift. Dock skulle däriifrån undantagas sådana säljare, som antingen inköpt motsvarande nytt tonnage från utlandet eller skaffat sådant genom nybyggnad. — Dessutom har utskottet gjort ett par mindre ändringar, som innebära lindringar för i kustfarten insatta ångare.

*Förslag till
förordning
om tonnage-
avgift.
(Forts.)*

Jag skall, innan jag slutar, be att få säga, att det förslag, som från utskottet föreligger, har vunnit enhälligt bifall inom utskottet, och jag kan ju gärna erkänna, att detta är frukten av en kompromiss: på det sätt, att det inom utskottet fanns de, som ville gå vida högre i beskattning, varemot andra — ibland dem jag för min ringa del — ansåg, att man ej borde gå högre än vad Kungl. Maj:t föreslagit. Detta ej minst på grund därav, att man inom utskottet gjort vissa berättigade invändningar mot den form, som skatten fått. För att emellertid om möjligt undvika olika beslut i de båda kamrarna så enade man sig till sist om vad här är föreslaget, och jag tror, att det är en kompromiss så god som någon. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Östberg, Johan: Herr greve och talman, mina her-rar! I den enighet inom utskottet, varom den siste ärade talaren förmälte, har jag ej tagit del och har ej heller om jag varit när-varande kunnat taga del.

För några årtionden sedan hade jag tillfälle att som sekre-tare tjänstgöra i den då tillsatta sjöfartsnäringskommittén. Det var en kommitté, som Kungl. Maj:t tillsatt för att upphjälpa den svenska sjöfartsnäringen, hvilken näring givetvis då, liksom nu, ansågs vara av stor betydelse för landet. Kommittén framlade åtskilliga förslag om understöd i form av premier för fartyg, som gå på avlägsna farvatten, och i form av understöd för nybygg-nad av fartyg. Av dessa förslag har det emellertid icke blivit några större resultat. Emellertid drömde man ej på den tiden om, att de dagar skulle komma, då sjöfartsnäringen skulle anses vara ett skatteobjekt framför andra.

Världskriget har nu emellertid medfört den vändningen, men man får ej glömma, att denna näring enligt sakens natur måste vara underkastad högst fluktuerande konjunkturer, så att därför de stora vinsterna motsvaras av mycket betryckta tider under gång-na perioder. Man får ej heller glömma, att denna avgift, som nu är föreslagen, ej är den enda, som påvilar sjöfarten. Det påvilar densamma en mångfald avgifter för näringsens utövande. Dess-utom är det ju så, att den allmänna bevillningen med ty åtföl-jande kommunalskatt vilar även på denna näring. Sedan ha vi inkomstskatten, och därefter krigskonjunkturskatten. Naturligtvis drabbar den senare särskilt inkomsten från rederinäringen. Den drabbar ju denna näring framför andra, om det är sant, som man säger, att det är just rederirörelsen, som förtjänar på kriget. Krigs-

Förslag till
förordning
om tonnage-
avgift.
(Forts.)

konjunkturskatten, som Kungl. Maj:t från början föreslagit proportionell, blev som bekant dock progressiv och bevillningsutskottet vill i år ytterligare skärpa progressionen. Det är sålunda ingen ringa beskattning, som redan nu i allmänhet lägges på sjöfartsnäringsinkomster, men man anser tydligen å sina håll lämpligt att som den nu haft en period av högkonjunktur — man glömmer därvid de svårigheter, den förut haft — det nu vore ett tillfälle att taga för sig något mera.

Man behöver inkomster från olika håll, sade en talare här nyss, men det förefaller mig, som om detta upptagande från olika håll skedde litet på måfå och att man väl skarpt koncentrerar sig på sjöfartsnäringsinkomster. Om man jämför behandlingen i riksdagen av frågorna om höjda skatteavgifter för spirituösa drycker och maltdrycker — för att ej tala om tullen å den överflödsvara, som är föremål för så stark konsumtion här i landet, att redan denna i och för sig är bekymmersam — med vad man anser sig kunna tillåta sig med avseende å beskattningen av en näring, vars betydelse för hela landet, även i fråga om försvaret, är av alla erkänd, så får man ju en bjärt bild av vad som sker och kan ske.

Utskottets motivering är helt igenom, så vitt jag kan förstå, ställd på skruvar. Utskottets ärade ordförande har erkänt, att betänkligheterna mot denna skatt måste vara starka — men, sade han, vi leva under dyrtider, och då måste vi beskatta dem, som kunna på sätt och vis anses ha bidragit till den dyra tiden, för att på så sätt lindra den för de andra. Här öppnar ju sig mycket stora möjligheter för beskattningens utsträckande. Man finner, att den stora allmänheten är i vissa fall lidande, och man finner en näring, som man tror framför andra skall kunna bidra till att lindra detta lidande. Det är då klart, att ju mera man vidgar kretsen av behövande, och ju mera man inskränker kretsen av de skattande, dess större framgång komma sådana projekt att få.

Nu kan det väl ifrågasättas, huruvida just det svenska tonnaget icke snarare har bidragit till att göra det ekonomiska livet under nuvarande exklusiva förhållanden lättare för oss än om det icke funnits, så att ur den synpunkten synes mig någon särskild beskattning på detta tonnage knappt kunna försvaras, och det är ju dock huvudsynpunkten för utskottet.

Man anför vidare, att Norge har gått tillväga på detta sätt och tagit en tonnageavgift. Jag vet ej, hur beskattningen i dess helhet ställer sig i Norge i förhållande till beskattningen i Sverige, ty det duger naturligtvis ej att bara jämföra på en enda punkt, utan man måste jämföra saken i dess helhet. Vidare är att märka, att sjöfartsnäringslivet hos oss är dock blott en ringa del av hela näringslivet, under det att sjöfarten i Norge utgör större delen av detta, och därför beskattar man genom denna skatt där så gott som landet i dess helhet. Här hos oss är det däremot fråga om en undantagsbeskattning, som enligt sakens natur är inskränkt till ett fåtal fall.

Man säger då, att det hela ej kan vara så farligt, ty det är

ju en tillfällig beskattning. Men just det tillfälliga i beskattningen måste göra den ännu mera ur principiell synpunkt förhatlig. Här vill man införa en tillfällig grundskatt, fullt jämförlig med den under forna tider bestående grundskatten, varemot jordbruksnäringen i landet under gångna år fört talan, och som den lyckats avvälta. Nu avser man att införa en tillfällig grundskatt för sjöfartsnäringen.

*Förslag till
förordning
om tonnage-
avgift.
(Forts.)*

Jag har ej kunnat övertyga mig om, att denna skatt är överensstämmande med den grundsats, som väl ändå borde vara den högsta, nämligen jämlikhet och rättvisa i beskattningshänseende. Det är av ej ringa vikt, att man iakttager jämlikhet i avseende å de olika beskattningsobjekten, såvitt det är möjligt. Jag vet visserligen, att vi nu leva i en tid, då man tillämpar grundsatsen man tager, sa Kajsa Varg. Och det är ju så, att när det kniper, så får man naturligtvis se sig om, men jag tror ej, att vi äro i det behovet att nu behöva lägga denna särskatt, denna tillfälliga grundskatt på sjöfartsnäringen, som enligt sakens natur för sina inkomster blir så högt beskattad i alla fall. Och jag tror ej heller, att det stämmer rätt väl med det allmänna intresse, som man bör hysa för svensk sjöfartsnäring, som förut arbetat och säkerligen under någon tid härefter kommer att arbeta under svåra konjunkturen. Jag kunde förstå, om man ville lägga en säravgift på denna näring för att avsätta den till en fond för att utveckla och understödja sjöfartsnäringen för framtiden. Det skulle det vara reson i. Det skulle vara att taga en avgift för att användas till att understödja svenskt tonnage i utrikes sjöfart under kommande tider, men att man för att lindra dyrtiden, skall lägga denna avgift på sjöfartsnäringen, som icke framför andra kan sägas ha bidragit till att fördyra tiderna för oss andra — det, herr talman, kan jag för min del ej finna vara lämpligt, och därför instämmer jag helt naturligt i den ledamots yrkande, som här hemställt om avslag å utskottets betänkande.

Herr statsrådet Vennersten: Det är naturligt, att i en fråga som denna, vilken varit föremål för en mycket långvarig och grundlig diskussion, såväl i pressen som eljest, det ej gärna är möjligt att komma med några nya argument till förmån för det förslag, som av Kungl. Maj:t här har framlagts, och å andra sidan har man ju också funnit, att de herrar, som här bekämpat denna nya skatt, icke alls kunnat förebbringa något utöver vad som i den tidigare diskussionen redan förekommit. Detta senare är ju lika naturligt som det förra. Emellertid torde det på grund av de många och mycket vägande invändningar, som gjorts mot att tillgripa denna skatteform, vara nödvändigt att något litet utförligare ännu en gång söka motivera skattens framläggande.

Det är ju så, att man i alla sjöfartsidkande länder funnit det rimligt och riktigt att ålägga sjöfartsnäringen vissa begränsningar i dess utövning, och man har därvid gått tillväga på olika sätt. Att sjöfartsnäringen på detta vis kommit i skottlinjen för försöken

Förslag till
förordning
om tonnage-
avgift.
(Forts.)

från regeringarna att övervinna dyrtidens verkningar, det har sin enkla förklaring i det förhållandet, att det knappt är någon näring av så stor betydelse som denna, vilken kunnat draga en sådan fördel av de av kriget framkallade konjunkturerna. Det är veterligen ingen annan näring av samma omfattning, som kunnat skörda så betydande vinst och varit så oberoende av den eljest prisreglerande konkurrensen, som sjöfartsnäringen, och det av det enkla skäl, att tillgången på tonnage ej på långa vägar motsvarar behovet.

Jag nämnde, att man har sökt olika utvägar för att av denna näring utfå något bidrag till lindrande av dyrtidens verkningar i de olika länderna. På sina håll har man genom statsrekvisition av tonnage till jämförelsevis billiga frakter sökt underlätta tillförseln till de ifrågakvarande länderna av de viktigaste förnödenheterna. I andra länder har man tillgripit den utväg, varom nu här är fråga, nämligen påläggandet av en särskild, i vissa fall för en gång utgående skatt. Man kan ju tveka i valet mellan dessa olika utvägar, men med anledning av den erfarenhet, som vunnits under den gångna tiden, har det syntts regeringen klokast och för alla berörda parter i längden bäst att välja denna engångsavgift, vars resultat man lätt kan bedöma, och som i förhållande till de ekonomiska resultat, som föreligga inom denna näring, ej kan sägas vara överdrivet högt tilltagen. Det har, som sagt, därför syntts rimligt och klokt, att även i vårt land rederinäringen belastas med en särskild avgift av tillfällig natur, särskilt när statens behov ha gjort sig så starkt gällande, som det skett i detta fall.

Det har ju varit fråga om att i någon mån lindra det tryck, som krigstiden medfört för den största delen av befolkningens breda lager. I det syftet ha från regeringens sida vidtagits många olika åtgärder och i detta förhållande kunna nog de ärade opponenterna söka en viss tröst, då de här påstå, att man särskilt uttagit rederinäringen och betungat den med en extra ordinär skatt. Det är sant, att man icke har i fråga om andra näringar tillämpat samma metod för att låta vederbörande näring i sin mån bidra till lindrandet av dyrtidens verkningar, men det beror på omständigheter, som man icke kan råda över. Man får icke glömma, att en prisregleringspolitik, sådan som den vilken under dessa tider måste tillämpas i olika länder, icke kan på samma sätt tillämpas på sjöfartsnäringen som exempelvis på jordbruket. För det senare har man kunnat igångsätta och med framgång fasthålla vid ett kompenstationssystem, varigenom i högst betydande utsträckning varor direkt ställts till förfogande för dem, som bäst varit i behov av inköp till billigare pris. Men när det gällde sjöfartsnäringen, kunde man icke tillgripa maximiprispolitiken eller kompenstationssystemet. Det senare hade varit möjligt, därest man kunnat komma till en frivillig överenskommelse sådan som man lyckats åvägabrunga i vissa andra länder. Men om jag icke är illa underrättad, hade försök från regeringens sida att tillämpa denna metod på det ifrågakvarande fallet icke haft stor utsikt att vinna framgång. Jag har mina uppgifter i detta avseende från personer, som stå rederi-

näringsen mycket nära. Det återstod då ingen möjlighet att utan beskattning nå vad man ville nå.

Det har i fråga om andra näringar än jordbruket naturligtvis också ifrågakommit särbeskattning, om jag får använda det ordet utan att därmed vilja säga, att det är en skatt i vanlig mening. Man har exempelvis för skodon och läder tillämpat ett system, som bestått däri, att till marknadens förfogande skulle ställas viss kvantitet skodon och sulläder till ett pris långt understigande marknadens, ett system, som står i ganska nära överensstämmelse med det som förekommer för jordbruksprodukter. Jag skulle kunna mångfaldiga exemplen på åtgärder, som varit att likställa med dessa ingrepp i de förvärvsmöjligheter, som de olika näringarna under krigstiden eljest kunnat hava.

Nu fruktar man att den beskattning, som här är i fråga, skulle blott vara början till åtgärder av liknande art mot andra näringar och åtgärder av samma art i fortsättningen även mot den näring, som här är i fråga. Jag antager att med vad jag redan här har berört i fråga om övriga näringar torde hava visats ohållbarheten av den farhågan. Det kan icke befaras att man skulle önska tillgripa en sådan extra beskattning gent emot andra näringar, vilka kunna på annat sätt lämna sitt bidrag till det allmänna. Och vad beträffar rederinäringen och farhågan för att denna skatt skulle bliva av mera permanent natur, så vågar jag uttala den förhoppningen, att denna särbeskattning skall bliva av lika efemär natur som jag förmodar att kompenationssystemet kommer att bliva, då det gäller jordbruket. Det förefaller mig att båda dessa åtgärder äro av den extra ordinära natur, att de endast kunna vara tillräddliga och tillgripas under sådana förhållanden, som vi nu uppleva, och man får väl ändå antaga, att vi icke, därest vi lyckligen genomgå denna kris, så snart åter skola ställas inför lika svåra förhållanden som dessa.

Jag har icke trott mig här behöva närmare ingå på huru man i andra länder gått tillväga, då det gällt att av rederinäringen uttaga särskilda bidrag. Det har i korthet redan berörts och i föreliggande handling återfinnes allt vad i det avseendet torde böra sägas. I Kungl. Maj:ts proposition talas emellertid om en beskattning av bruttofrakter i Danmark och det kanske bör tilläggas att sedan propositionen skrevs har man i Danmark slagit in på en annan väg, i det rederinäringen efter det en med denna näring mycket förtrogen, framstående och inflytelserik person lagt sig i ärendets behandling lyckats åvägbringa en överenskommelse mellan staten och näringen i fråga, som innebär, att de danska rederierna skola först och främst betala en avgift på 11,040,000 kronor att utgå med en tolvtedel per månad, men därutöver åtaga sig att till hemlandet frakta, så vitt jag är riktigt underrättad, vissa betydande kvantiteter av förnödenheter, i främsta rummet kol och vissa fodervaror. Där har en frivillig överenskommelse kunnat åstadkommas och jag vill säga, att hade här liksom i Danmark man från rederinäringens sida trätt fram och i stället för den

*Förslag till
förordning
om tonnage-
avgift.
(Forts.)*

Förslag till
förordning
om tonnage-
avgift.
(Forts.)

nedrivande kritiken framburit önskemål om en annan anordning, varigenom rederinäringen kunnat utgöra sitt särskilda bidrag, hade en sådan framställning utan tvivel från Kungl. Maj:ts sida mötts med största tillmötesgående. Jag säger detta, därför att det har under diskussionen på sista tiden frågats: Varför har icke från Kungl. Maj:ts sida någon anordning av sådant slag ifrågasatts? Svaret på denna fråga har jag givit i det jag hänvisar till vad jag tidigare anfört och till vad jag nyss tillade.

Denna skatt på rederinäringen är avsedd att utgöra ett engångsbidrag för att under *innevarande* år möta vissa svårigheter, som vi haft att bekämpa, då det gällt att till landet importera vissa av våra allra viktigaste förnödenheter, i främsta rummet brödsäd. Även fodervaror äro här i fråga, som herrarna veta, men den första och viktigaste varan är givetvis brödsäden. Det gällde således att utom budgeten åstadkomma en inkomst för täckande av en utom budgeten stående utgift, och det var nog icke så lätt att därvid tillgripa den vanliga formen av beskattning, vilken skulle hava fört med sig rätt betydande vanskligheter, som var och en lätt förstår.

Innan jag slutar vill jag till förekommande av missförstånd uttryckligen understryka vad från den ärade ordföranden i utskottet starkt framhållits, nämligen att man icke får förutsätta, att de personer, som stödja detta förslag, vare sig hos Kungl. Maj:t eller i riksdagen skulle vara mindre besjälade av önskan att gagna och stödja sjöfartsnäringen. Det faller av sig självt att ingen tänkande människa i denna tid kan undgå att fästa sig vid vilken oerhörd stor betydelse sjöfarten haft och har för landet och man har säkert med tillfredsställelse tänkt tillbaka på den tid, då man under för sjöfartsnäringen bekymmersammare förhållanden från statens sida ställt sig förstående och uppmuntrande i fråga om denna näring. En ärad talare har här sagt oss, att tyvärr hava icke de förslag som i sådant syfte framkommit, blivit i tillräcklig grad genomförda. Men vi få väl ändock icke glömma att flere av de statsåtgärder som i detta avseende verkligen genomförts haft det resultat, eller åtminstone medverkat till det resultat, som vi vid krigets början hade vunnit i fråga om den svenska flaggans framträngande över alla världens hav. Detta är av vikt att beakta. Man skall icke förutsätta att därför att man nu under extra ordinära förhållanden förordar och vill vara med om att genomföra en särbeskattning av sjöfartsnäringen detta skulle vittna om bristande intresse och hava med sig följder, som för sjöfartsnäringen skulle kunna bli ödesdigra. De personer, som nu stödja Kungl. Maj:ts förslag eller det förslag, som föreligger från utskottets sida, vilket i huvudsak ju är detsamma, kanske äro lika varmt intresserade för sjöfartsnäringens fortsatta utveckling i vårt land som de ärade talare, som nu vända sig mot det föreliggande skatteförslaget.

Jag tror icke att sjöfartsnäringen kommer att hava varaktig olägenhet av den åtgärd som här ifrågasättes. Om en eller annan

redare skulle i desperation sälja sina båtar och draga sig undan från en näring, som han ansåge obehörigen och för tungt beskattad, tror jag dock att det kommer att förbliva undantag. Jag är ganska viss om att när riksdagen, som jag hoppas, en gång har beslutat denna beskattning, så skall nog allt snart återgå i de gamla hjulspåren och alla goda krafter i fortsättningen ena sig om att intressera sig för sjöfartsnäringen och verka i den mån de kunna det för dess fortsatta utveckling.

Här ha nu gjorts många anmärkningar i detalj mot Kungl. Maj:ts förslag, jag menar om dess principer, men det torde vara onödigt att närmare gå in på detta. I tider sådana som de nuvarande torde ett land icke kunna möta alla svårigheter som framkomma på olika områden, utan att en anda av samhörighet och självupppoffring gör sig gällande. Det vädjas här till sjöfartsnäringen att utan knot finna sig i vad som här från dess sida begäres. Och jag vågar tro, att om man ser på saken rätt, skall man snart finna, att det icke är möjligt att under sådana ytterligt svåra förhållanden, som dem vi nu genomleva, ställa allting så väl, att icke mot enskilda åtgärder anmärkningar och invändningar kunna framkomma. Vi få nöja oss med att resultatet, när kriget en gång är slut, visar sig vara så pass drägligt för vårt folk, att vi icke blott kunnat bestå utan svårare skada utan äga utvecklingsmöjligheter kvar för framtiden. I den förhoppningen, att den åtgärd varom nu är fråga icke skall medföra några skadligare verkningar än vad som på grund av förhållandena måst ifrågakomma, då det gällt statens ingrepp mot andra näringar, vågar jag räkna på att kammaren skall bifalla utskottets förslag.

Herr Ekman, Johan Emilson: Herr greve och talman, mina herrar! Även jag måste oaktat vad som blivit sagt till förmån för denna skatt förklara, att jag icke kan varken gilla principen för densamma, icke heller sättet för dess tillämpning.

Herr finansministern sade nyss, att det är så mycket sagt å ömse sidor om denna sak, att några nya argument knappt kunna framföras. Då är det väl skäl att tänka på vad som blivit sagt i frågan från sakkunnigt håll. Jag vill då erinra om det utlåtande, som kommerskollegium, vilket väl får betraktas såsom vårt fungerande handels- och sjöfartsdepartement och som är åtminstone det ämbetsverk, som har närmast beröring med denna näring, har avgivit och vad kommerskollegium däri anfört emot denna skatt. Deras utlåtande var baserat på yttranden från handelskammare, föreningar och alla, som hade med saken att göra. Jämför man detta med utskottets ganska summariska yttrande i frågan, finner man visserligen att utskottet ägnat saken en ingående behandling, men vad denna ingående behandling resulterat i får man endast ytterst ringa antydning om. Nej, man får nog läsa mellan raderna vad som i yttrandet blivit antytt, att saken är, att man måste hava denna skatt, och att det därför är bäst,

*Förslag till
förordning
om tonnage-
avgift.
(Forts.)*

Förslag till
förordning
om tonnage-
avgift.
(Forts.)

att icke så mycket resonera om den, ty den kan knappt motiveras med några sakliga skäl. Jag vill visst icke säga, att den riktar ett dråpslag mot rederiäringen. Därtill har den alltför goda förhållanden. En sak kommer den dock att inverka på. Som herrarna hava märkt hava rederierna icke utdelat till delägarna större delen av vinsten, utan hava dessa pengar använts till att öka aktiekapitalen för att därmed öka tonnaget. Att denna ökning, som vore till nytta för vårt land, kommer att inskränkas, är väl sannolikt och det kommer att bliva en beklaglig konsekvens av skatten.

Nu är det mycket tillfredsställande att herr finansministern förklarar, att denna skatt kommer att bliva, som han säger, en efemär skatt, lika efemär som kompensations- och livsmedelspolitiken. Men jag hemställer ändå hur det skall gå om kriget fortfarande kommer att vara, om förhållandena bliva lika tvingande ett annat år. Kan icke regeringen — mycket mot sin vilja — bliva tvingad att fortfara med denna skatt? Och jag hemställer om icke en sådan tonnageavgift lättare biter sig fast, om jag så må säga, än en kompensationspolitik, som dock är så ovanlig att den knappt kan tillämpas annat än under svåraste förhållanden.

Jag behjartar mycket vad herr statsrådet sade om att alla måste medverka under svåra tider för att hjälpa staten fram att kunna bestrida sina utgifter och det förmodar jag att även rederihanteringens idkare gärna vilja göra. Vad man dock tycker sig kunna begära är, att bördorna bliva litet jämnare fördelade på dem som kunna bära dem. Det finnes andra som hava goda konjunkturer, som nog skulle kunna hjälpa till. Jag tror exempelvis, att jordbruksnäringens idkare blivit berörda med ganska lätt hand, vad man än må säga.

Det är icke min tro, att man kan rubba det förslag, som Kungl. Maj:t framlagt och som blivit tillstyrkt av ett enhälligt bevillningsutskott. Jag har ansett, att ändå en röst bör höjas, som skett från flera håll här i dag, och säga att detta icke kan vara en riktigt rättvis skatt, utan man får se det mera som ett bidrag, icke frivilligt, utan som påläggges och som man icke alltför mycket bör protestera emot.

Vad tillämpningen av denna skatt angår, vill jag säga, att jag är rädd att den icke är väl lagd. En skatt som tillämpas per registerton drabbar säkert mycket ojämt olika fartyg. Det finnes redare, som haft fartyg internerade i utländska hamnar under långa tider av kriget eller som lidit haverier och icke kunnat använda sina fartyg. Dessa få betala lika mycket som de vilka hava fartygen i full gång och åtnjuta högsta möjliga frakt.

Jag vill helst icke göra något yrkande, därför att jag förstår lika väl som andra, att skatten behövs, men jag vill säga, att jag finner icke skatten rättvis utan vara en orättvisa, som icke ens undantagsvis borde begås. Herr talman, jag har intet yrkande.

Herr Kunze: Endast några ord i anledning av min ärade

*Förslag till
förordning
om tonnage-
avgift.
(Forts.)*

bänkkamrats, herr Karlssons, yttrande. Han talade om, att jag nämnt ordet avundsjukan, och av sammanställningen skulle man kunna tro, att jag menat, att regering och riksdag voro avundsjukan på rederinäringen, vilket naturligtvis icke alls är fallet. Den kungliga svenska avundsjukan är avundsjuk på alla som förtjäna pengar och i stället för att man borde vara glad, tror jag att man är ganska ledsen, när man icke själv får vara med. Men jag vidhåller, att det icke finnes någon näring, som varit så utsatt för avundsjukan, både i pressen och på möten, som rederinäringen.

Vidare påstod han, att man hade rättighet att pålägga denna skatt därför att riksdagen anslagit så stora summor till rederinäringens befrämjande. Men jag anser, att rederinäringen har fyllt de förpliktelser den åtog sig när den fick dessa anslag. De hava uppdragit denna näring till en hög ståndpunkt och jag är övertygad om att med fortsatt understöd och med fortsatt omhuldande skulle denna näring få den plats, som den är berättigad till, nämligen en av de främsta i världen.

Vad herr statsrådet sade om kompensation för lantbruket har icke riktigt sin tillämpning på sjöfarten, ty även om en del produkter från lantbruket har måst nedsättas, hava de rikligt tagit skadan igen genom export till länder, där dessa produkter äro nödvändiga.

Herr Östberg, Johan: Den fortsatta diskussionen torde hava övertygat envar om huru svår denna skatt egentligen är att försvara. Därav följer dock icke, att den är alldeles oförsvarlig.

Men det finnes ett argument, som framförts och som torde böra synas litet i sömmarna och det är när man jämför denna skatt och anser den påkallad med hänsyn till de begränsningar i pris, som jordbruksprodukter varit underkastade. Man förstår, att detta argument är ägnat att verka inom vidsträckta kretsar och därför har mycket bestickande i sig. Men det är dock så att jordbruket icke, åtminstone ej hittills, träffats av krigskonjunkturskatten. Rederinäringen däremot träffas i hög grad av krigskonjunkturskatten för sin så kallade mervinst och dessutom nu av denna skatt. Detta gör skillnaden avsevärd och gör att jag för min del icke kan finna den nu föreslagna skatten rättvis.

Herr Karlsson, K. G.: Jag vill endast gent emot herr Kunze, som torde hava missuppfattat mig, säga, att jag ville endast gent emot den uppfattningen, att riksdagen icke skulle hava tillräckligt uppskattat sjöfartens betydelse, framhålla, att det hava statsmakterna visat genom det understöd de lämnat rederinäringen, och jag tror, att den åsikten står sig.

Nu har talats om, att det är så svåra avgifter, som här läggas på sjöfartsnäringen. Jag vill stryka under vad herr statsrådet yttrade, att om sjöfartens idkare frivilligt velat åtaga sig en avgift, som man gjort i Danmark, hade regering och riksdag icke

*Förslag till
förordning
om tonnage-
avgift.*

(Forts.)

behövt tillgripa detta medel. Man bör väl ändå besinna, att när de danska redarna äro villiga att lämna 11,000,000 kronor kan det icke vara så farligt att taga föga mer än hälften av vad de danska redarna åtagit sig.

Nu säger herr Östberg och med visst fog, att man kan icke utan vidare jämföra avgifterna i det ena landet med avgifterna i det andra. Men även i Danmark finnes krigskonjunkturbeskattning och ganska hög sådan.

När herr Östberg går ut ifrån att denna skatt kan man jämföra med en grundskatt, vill jag hemställa, om det icke ligger något överdrivet däri. Jag tror, att han i detta sammanhang bör erinra sig att de förhållanden, som kriget skapat, givit sjöfartsnäringsen rent en monopolställning, och det är även detta som berättigar statsmakterna att se till om man icke här kan få något bidrag.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av de yrkanden, som därunder gjorts, propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera punkten i betänkanudet.

I avseende å punkten 1 hade yrkats dels bifall till, dels avslag å vad utskottet hemställt.

Vid sedermera gjorda propositioner enligt dessa yrkanden bifölls utskottets hemställan.

Angående punkten 2, fortsatte herr talmannen, hade endast yrkats bifall till vad utskottet hemställt.

På gjord proposition bifölls detta yrkande.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets den 3 och 4 i denna månad bordlagda utlåtanden:

nr 55, i anledning av väckt fråga om begränsning eller upphävande av riksgäldskontorets skyldighet att tillhandahålla kassaförstärkning åt statsverket, och

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i avlöningsreglementet för tjänstemän vid statens järnvägar m. m., i vad densamma avser ändring i lagen den 4 juli 1910 angående rätt till pension för tjänstemän vid statens järnvägar,

bifölls vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

*Frågasatt
gemensamt
röstning ang.
visst uppdrag
åt fullmäktige
i riksgäldskontoret
m. m.*

Föredrogs ånyo bankoutskottets den 3 och 4 innevarande juni bordlagda memorial nr 59, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bankoutskottets utlåtande nr 54, i anledning av väckt motion angående bearbetning m. m. av viktigare in- och utländskt riksdagstryck.

I en inom andra kammaren av herr *Branting* väckt motion, nr 90, hade motionären hemställt, att riksdagen måtte dels uppdraga åt fullmäktige i riksgäldskontoret att låta tills vidare genom riks-

dagens interparlamentariska grupp anordna bearbetning, översättning och utgivande, i huvudsaklig överensstämmelse med antydda riktlinjer, av viktigare in- och utländskt riksdagstryck, dels bemyndiga fullmäktige att av förslagsanslaget till riksdagskostnaderna bestrida erforderliga utgifter för ifrågavarande arbete, som, i den mån det utkomme, skulle avgiftsfritt tillställas de riksdagens ledamöter, vilka därom framställde begäran, ävensom de utländska riksförsamlingar, som beredde svenska riksdagen motsvarande förmån i utbytesväg.

*Ifrågasatt
gemensam om-
röstning ang.
visst uppdrag
åt fullmäktige
i riksgälds-
kontoret
m. m.
(Forts.)*

Med anledning härav hade utskottet i sitt ovan nämnda utlåtande hemställt,

att riksdagen, i anledning av förevarande motion II: 90, måtte dels uppdraga åt fullmäktige i riksgäldskontoret att låta tills vidare genom riksdagens bibliotek anordna bearbetning, översättning och utgivande, i huvudsaklig överensstämmelse med i motionen antydda riktlinjer, av viktigare in- och utländskt riksdagstryck,

dels och bemyndiga fullmäktige att av förslagsanslaget till riksdagskostnader anvisa högst 7,000 kronor årligen, räknat från och med den 1 januari 1917, för bestridande av erforderliga utgifter för ifrågavarande arbete, som, i den mån det utkomme, skulle avgiftsfritt tillställas de riksdagens ledamöter, vilka därom framställde begäran, ävensom de utländska riksförsamlingar, som beredde svenska riksdagen motsvarande förmån i utbytesväg.

Enligt utskottet tillhandakomna protokollsutdrag hade första kammaren avslagit såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen, under det att andra kammaren bifallit utskottets hemställan.

Då frågan syntes utskottet böra avgöras genom gemensam omröstning, hade utskottet i nämnda avseende föreslagit voteringsproposition.

Reservation hade avgivits av herrar *Hedenstierna, Hallin* och *Gustafsson*, friherre *Langenskiöld* samt herrar *Roos, Olsson* i *Blädinge, Söderberg* i *Hobborn* och *Lindvall*, vilka inom utskottet uttalat den uppfattning, att frågan icke bort göras till föremål för gemensam omröstning.

Herr Hedenstierna: Herr greve och talman! Det må ju icke förvåna, att olika meningar uppstått med avseende å det spörsmålet huruvida denna fråga är av den beskaffenhet, att den bör avgöras genom gemensam votering, eller om den skall anses hava förfallit genom kamrarnas skiljaktiga beslut. Bestämmelserna om de fall, då gemensam votering skall äga rum, förekomma, såsom herrarna veta, i § 65 riksdagsordningen. Då man läser dessa bestämmelser, måste man ju medgiva, att det icke är så synnerligen lätt att inpassa en fråga sådan som denna under de angivna för-

*Ifrågasatt
gemensam om-
röstning ang.
visst uppdrag
åt fullmäktige
i riksgälds-
kontoret
m. m.
(Forts.)*

hållanden, då gemensam votering skall äga rum. Lagen synes således i detta fall icke vara fullt tydlig.

Då man är oviss om tydningen av en lag, brukar ju förhållandet vara, att man gärna söker stöd i prejudikat. Jag har sökt prejudikat i någon fråga, som skulle vara ungefärligen jämnställd med den nu föreliggande, och i riksdagens protokoll har jag funnit, att år 1912 förekom ett förslag, som rörde denna kammares dekorerings med målningar. Då hade utskottet föreslagit och andra kammaren bifallit ett förslag, som gick ut på att dels uppdraga åt fullmäktige i riksgäldskontoret att med konstnären Axel Törneman träffa avtal om uppgörande av förslag till dekorerings av riksdagens första kammars plenisal och dels bemyndiga fullmäktige att av förslagsanslaget till riksdagskostnaderna bestrida härför erforderliga kostnader.

Det synes sålunda som om det här hade gällt en fråga, som vore mycket analog med den nu föreliggande. Då kamrarna stannade i olika beslut, i det andra kammaren biföll det förslaget, som jag nyss antydde, och första kammaren avslog detsamma, framlade dåvarande bankutskottet en voteringsproposition, vari utskottet föreslog gemensam votering om dessa kamrarnas olika beslut. När denna fråga då föredrogs inför denna kammare, uppträdde en person, som inom kammaren hade stor auktoritet, nämligen presidenten friherre Akerhielm. Han gjorde gällande, att frågan ej var av sådan beskaffenhet, att gemensam votering därom borde äga rum. Han erinrade därvid huvudsakligen, att frågan ej hörde till riksgäldskontorets förvaltning, att den ej kunde hänföras till riksgäldskontorets utgifter, då den ej avsåge sådana utgifter, som riksgäldskontoret såsom sådant har att bestrida, eller till sådana, som höra till ett regelmässigt utövande av riksgäldskontorets verksamhet, att om votering skett först om uppdraget till riksgäldfullmäktige och detta avslagits, hade därmed senare delen av förslaget förfallit, att anslagsförslaget således endast var villkorligt, att gemensam votering var en undantagsåtgärd, som icke borde tillgripas utan att tydlig bestämmelse därom förefanns.

Den mening, som i detta fall hävdades av friherre Akerhielm, delades av kammaren då, och första kammaren prononcerade därigenom, att en fråga av sådan beskaffenhet icke kunde hänföras till de fall, som § 65 riksdagsordningen föreskrev gemensam votering för.

Det är alldeles givet, att ett uttalande år 1912 icke är bindande för 1916 års riksdag och dess första kammare, men de skäl, som anfördes för detta beslut, torde väl ändå vara sådana, att de borde tagas i beaktande vid bedömandet av den nu föreliggande frågan; och huvudsaken torde väl vara huruvida denna fråga icke är av så omtvistad beskaffenhet, att den härför bör undandragas en gemensam votering.

Jag tror, att riksdagen gjorde klokt i att i detta fall på samma sätt som år 1912 uttala sig för att denna fråga icke hänför sig till gemensamma voteringsfrågor. Jag ber därför, herr greve och

talman, att få hemställa, att kammaren måtte förklara den föreliggande frågan icke kunna genom gemensam votering avgöras.

*Ifrågasatt
gemensam om-
röstning ang.
visst uppdrag
åt fullmäktige
i riksgälds-
kontoret
m. m.
(Forts.)*

Herr Neiglick: Herr talman! Jag hyser visserligen icke någon större förhoppning, att kammarens majoritetsparti skall i denna fråga hava någon annan uppfattning än den, åt vilken dess reservanter inom utskottet hava givit uttryck, men jag skall i alla fall be att med några få ord få angiva den syn, som jag för min del och kanske även utskottet har på denna fråga.

Då den föregående ärade talaren med sådan styrka åberopade det beslut, som denna kammare år 1912 fattade i ett formellt likartat ärende, så ber jag att i förbigående få anmärka, att prejudikat väl kunna vara vägledande för en fråga, men att de icke äro avgörande och att ett riksdagsprejudikat i allt fall icke kommer till stånd allenast genom den ena kammarens beslut.

Ser man emellertid nu på innehållet av § 65 riksdagsordningen, som den föregående ärade talaren åberopade, så stadgas ju där, att då olika kammarbeslut föreligga, och sammanjämkning icke kan äga rum, så skall gemensam omröstning äga rum beträffande bland annat frågor om riksgäldskontorets förvaltning, dess inkomster och utgifter. Att i detta fall någon sammanjämkning icke kan äga rum är ju utom allt tvivel.

Vad då beträffar riksgäldskontorets förvaltning, så bestämmes denna genom det reglemente som årligen antages av riksdagen. I detta reglemente införas de anslag, som av riksdagen beslutas för att sedermera genom riksgäldskontoret utbetalas, exempelvis, för att taga det sista reglementet för riksgäldskontoret, anslag för järnvägsbyggnader, till statens vattenfallsverk o. s. v., anslag vilka, såvitt jag vet, ofta avgöras genom gemensam votering. Om nu i detta fall motionen hade blivit biträdd av båda kamrarna, hade anslaget införts i reglementet och hade kommit att utbetalas av riksgäldskontoret. Jag påstår alltså, att rent formellt sett faller detta ärende under begreppet riksgäldskontorets förvaltning och utgifter, varom enligt § 65 riksdagsordningen gemensam omröstning *skall* äga rum, som det står — uttrycket är kategoriskt.

Jag tillåter mig i detta sammanhang också erinra om en man, vars auktoritet jag tror, att denna kammare på sin tid tog mycken hänsyn till, det var bankofullmäktigen Törneblad. I sin avhandling angående praxis vid gemensamma omröstningar uttalar han, att i fråga om riksdagens egna verk, riksbanken och riksgäldskontoret, helt naturligt regeln har varit att gemensam omröstning ägt rum, och han framhåller genom många exempel, att detta även skett beträffande dessa verks reglementen.

På samma gång tillåter jag mig erinra om, att § 65 riksdagsordningen har många gånger åberopats och gemensam omröstning sålunda ägt rum vid lönerogleringar, även i sådana fall, då med dessa lönerogleringar hava varit kombinerade beslut om organisation. Ett sådant exempel tror jag, om jag icke misstager mig, man har i riksdagens beslut angående omorganisation av kammar-

*Ifrågasatt
gemensam om-
röstning ang-
visst uppdrag
åt fullmäktige
i riksgälds-
kontoret
m. m.
(Forts.)*

rätten och därmed förenad lönerreglering, och jag tror, att det-
samma var förhållandet, när beslut fattades om socialstyrelsens
införande. Jag har då svårt att förstå, att man verkligen skall
motsätta sig gemensam votering med avseende å detta mycket
ringa anslag, även om man skulle anse, att det här i första hand
gäller en organisationsfråga. Det har åtminstone inom utskottet
vid dess överläggningar framhållits, att detta verkligen också
skulle vara en organisationsfråga och först i andra hand en anslags-
fråga; och jag medger, att om man ser bort från själva den reala
innebörden av frågan samt fäster sig vid den formulering, som
utskottet har givit sin framställning, så låter ju detta i viss mån
säga sig. Men det är väl givet, att utskottets framställning skulle
med en mycket lätt förändring hava kunnat få en helt annan form,
och därmed skulle ju det stöd för ett avslag på utskottets fram-
ställning, vilket nu skenbart kan föreligga, varit undanröjt. I
vilket fall som helst, om man har den uppfattning, som jag tillåtit
mig hävda, att detta ärende faller under riksgäldskontorets för-
valtning, kan naturligtvis icke själva formuleringsfrågan få någon
som helst avgörande betydelse.

För övrigt, om man vill se saken något formfritt, tror jag väl
icke, att någon vill bestrida, att här föreligger en mycket typisk
anslagsfråga — naturligtvis, som alla anslag, inriktad på något
bestämt ändamål.

Jag kan, herr talman, icke finna annat än att den argumen-
tering, som anförts emot utskottets hemställan, icke är tillräckligt
bärande, varför jag för min del ber att få yrka bifall till nämnda
hemställan.

Herr Trygger: Herr greve och talman, mina herrar! Jag
instämmer till fullo med den senaste ärade talaren däri, att den
omständigheten, att man har ett prejudikat i fråga om gemensam
votering, icke alls på något sätt är avgörande, då man kommer
till en ny sådan votering. Grundlagen skall ju tolkas efter sin
ordalydelse, vilket betyder, att prejudikat icke kunna hava av-
görande betydelse, utan man har att gå till grundlagen själv.

Vad särskilt gemensamma voteringar beträffar, är det ju uppen-
bart, att den omständigheten, att man har tillåtit en gemensam
votering i ett visst fall, har mycket liten betydelse. Större be-
tydelse har onekligen den omständigheten, att man har vägrat
gemensam votering, ty då är det uppenbart, att man har under-
kastat frågan en alldeles särskild prövning.

Vad nu föreliggande fall beträffar, kan jag icke giva den siste
talaren rätt, när han säger, att här föreligger en fråga, som angår
riksgäldskontorets förvaltning. Däremot måste jag erkänna, att
andra punkten i utskottets förslag onekligen avser en utgift, som
riksgäldskontoret skulle hava att bestrida. Men för att komma
till den andra frågan, således till denna utgift, måste den första
frågan vara med ja besvarad, d. v. s. man måste hava lämnat upp-
draget, och med avseende å den saken kan, såvitt jag förstår, icke

ifrågasättas annat än att det är riktigt, som vi gjorde år 1912, att i dylika fall fordra samstämmade beslut från båda kamrarnas sida. Man kan i detta fall tala så objektivt som möjligt, därför att själva saken är i grund och botten så obetydlig. Och för min personliga del får jag säga, att jag finner det tämligen likgiltigt, huruvida detta anslag beviljas eller icke — ja, jag skulle till och med nästan hysa en viss benägenhet för att det skulle kunna beviljas, eftersom det föreligger en önskan i den riktningen hos åtskilliga inom riksdagen. Men att bevilja det på det sätt, att man gör ett avsteg från den riktiga tolkningen av grundlagens bestämmelser om gemensamma voteringsrättigheter, kan jag icke vara med om; och av detta skäl ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

*Ifrågasatt
gemensam om-
röstning ang.
visst uppdrag
åt fullmäktige
i riksgälds-
kontoret
m. m.
(Forts.)*

Herr Alexanderson: Jag ber att få göra mig till uttryck för en alldeles bestämt motsatt uppfattning mot den som bankoutskottets ordförande och nu senast herr Trygger kommit till i frågan, huruvida detta ärende bör vara föremål för gemensam votering eller icke.

Trots vad bankoutskottets ordförande yttrade därom, att man icke borde förvåna sig, om olika meningar komma fram i detta ärende, och trots det understöd han erhållit av den ärade talaren på Stockholmsbanken, kan jag fortfarande icke övervinna min förvåning över, att man i ett enligt min uppfattning så sällsynt klart gemensamt voteringsärende vill förneka, att gemensam votering bör äga rum.

Herr Trygger har visserligen förklarat, att alla föregående prejudikat äro inga prejudikat, i all synnerhet, om de gå i den riktningen, att gemensam votering tillåts. Och därmed har han onekligen fejat undan en hel rad av fall, mycket likartade med detta, då det voterats gemensamt, då det ävenledes just gällt att till riksgäldsfullmäktiges förfogande för ett visst ändamål, t. ex. för riksdagshusets inredning och utrustning, ställa ett visst belopp. Men såsom redan herr Neiglick erinrat, har man i själva verket i praxis gått *vida längre* i fråga om gemensam voteringsanställande, i det att ju vid hela ämbetsverks *omorganisation*, exempelvis kommerskollegii, statskontorets med fleras *omorganisation*, och i en hel del fall, då anslags beviljande varit fäst *vid vissa villkor* rörande vilka villkor de båda kamrarna stannat i motsatta beslut, gemensam votering har anställts — och detta även i sådana fall, där det icke ens har varit fråga om någon annan meningsskiljaktighet än just den, som rört användningen, själva anslagsändamålet, icke beloppet.

Nu har likvisst herr Trygger gjort gällande, att den omständigheten, att man i förevarande utskottshemställan i en första punkt föreslår att en viss åtgärd skall vidtagas samt först i en senare punkt ställer till riksgäldsfullmäktiges förfogande de erforderliga medlen, skulle förtaga detta ärende dess eljest helt naturliga egenskap av att vara ett vanligt utgiftsärende. Jag vill

*Ifrågasatt
gemensam om-
röstning ang.
visst uppdrag
åt fullmäktige
i riksgälds-
kontoret
m. m.
(Forts.)*

då erinra om ett sådant fall som då man fattade principbeslut om denna byggnads uppförande. Då voterades gemensamt om bland annat den frågan, huruvida riksdagen ville besluta att fullständiga ritningar och kostnadsförslag till riksdagens hus å Helgeandsholmen skulle få genom *Kunql. Maj:ts försorg efter riksbanksfullmäktiges och riksgäldsfullmäktiges hörande upprättas samt att kostnaderna härför må bestridas* ur fonden för uppförande av ett nytt riksdagshus. Enligt herr Tryggers sätt att resonera borde man ju först beslutat, huruvida man över huvud taget ville uppdraga åt Kungl. Maj:t att sörja för att anskaffa ritningar och kostnadsförslag. Först sedan man blivit enig om detta, vilket icke kunde vara föremål för gemensam votering, hade det bort bliva fråga om huruvida man ville anslå pengar för ändamålet; endast detta senare skulle vara en gemensam voteringsfråga. Så underligt har man likvisst icke förfarit varken vid det tillfället eller vid otaliga andra tillfällen, då en utgift på vare sig allmänna riksstaten eller riksgäldskontorets stat har blivit föremål för beviljande — i förening, naturligtvis, med uttalanden om det ändamål, vartill utgiften skulle beviljas.

Jag skall tillåta mig nämna ett ord om det prejudikat, som bankoutskottets ordförande återopade och som väl egentligen torde hava varit det, varpå reservanterna inom bankoutskottet byggt sin ståndpunkt. — Det var, som han erinrade, år 1912; och bankoutskottet var då fullkomligt enligt om att gemensam votering borde äga rum. Det var på grund av ett yrkande här i kammaren av friherre Åkerhielm, som kammaren kom att intaga en annan ståndpunkt. Men till att kammaren så gjorde inverkade alldeles givet helt andra omständigheter än de, som den ärade talaren anförde. Det var, som herr Hedenstierna nämnde, fråga om dekorerung av första kammarens plenisal. Första kammaren hade förut beslutat att avslå förslaget om en sådan dekorerung, medan andra kammaren hade bifallit förslaget. Och det erkändes av bankoutskottets ordförande, liksom det starkt underströks av friherre Åkerhielm, att det vore bra litet tilltalande att i en gemensam votering andra kammaren skulle påtvinga första kammaren en dekorerung av dess plenisal, som den själv icke önskade. Det är intet tvivel om att icke denna synpunkt gjorde sig kraftigt gällande, då kammaren tog ståndpunkt.

Därtill kom ännu en sak. Friherre Åkerhielm avslöt sitt anförande med den upplysningen, att andra kammaren redan hade avslagit voteringspropositionen, och det låg då bra nära till hands att första kammaren i detta fall gjorde så med. Emellertid förhöll det sig icke så; den av friherre Åkerhielm lämnade uppgiften berodde på ett misstag av honom: andra kammaren hade utan debatt och utan votering antagit samma voteringsproposition. Om detta misstag blev första kammaren icke upplyst, innan den fattat beslut. Om icke dessa båda faktorer kommit emellan, tror jag, att det är ganska tvivelsamt, huruvida första kammaren velat bryta en så klar praxis i ärenden av förevarande slag, som förut

tillämpats, och giva sig in på en så vanskelig gemensam voteringspraxis, som man nu föreslår oss att fortsätta på.

Det har sagts av bankoutskottets ordförande, att man måste vara mycket varsam med att besluta sig för gemensamma voteringar; i tveksmal vore det »bättre att fria än fälla», såsom det också blivit uttryckt. Men jag vill göra gällande, att det finns en annan punkt; på vilken man här också måste iakttaga synnerlig varsamhet. Det förhåller sig ju så, att det är lagt i vardera kammarens hand, anförtrött åt dess lojalitet att så besluta om gemensam votering, att detta institut får den plats, detsamma tillkommer i konstitutionen. Det är onekligen en svag punkt i hela riksdagsskicket, detta att det finns möjlighet för den kammare, som så önskar, att genom ett beslut, varigenom en gemensam voteringsproposition underkännes, helt enkelt eliminera bort detta institut. Den makt, som sålunda är lagd i vardera kammarens hand, den innefattar tydligen en anmaning till vederbörande kammare att med den synnerligaste försiktighet begagna densamma för att icke här skall uppstå en allvarlig rivning i statsskicket. Om det nämligen med skäl kan göras gällande, att en kammare har under brytande av tidigare praxis, ja kanske ock med en tolkning av grundlagen, som kan förefalla lindrigt sagt äventyrlig, motsatt sig gemensam votering i ett fall, då medkammarens beslut måhända eljest hade blivit riksdagens, så innebär detta naturligtvis en viss frestelse för denna medkammare att vid tillfälle göra någonting, som den kanske själv fattar såsom att i viss mån betala med samma mynt; och den utveckling, som sålunda uppkommer, är tydligen något av det mest olyckliga.

Då jag, herr talman, icke kan finna annat än att här föreligger ett ovanligt enkelt och klart fall av beviljande utav en statsutgift, vilket sakförhållande icke kan ens nödtorftigt döljas av det enkla fikonalövet, att utskottet formulerat sin hemställan i två olika stycken, måste jag instämma med herr Neiglick och anhåller om bifall till bankoutskottets hemställan.

Herr Clason: Herr talman, mina herrar! Jag hade verkligen ej tänkt yttra mig i denna debatt, men när den föregående ärade talaren av prejudikatet från 1912 gav en utläggning, som enligt min uppfattning är alldeles vilseledande, nödgades jag begära ordet.

Om man läser igenom vad som då passerade, tror jag det skall bliva svårt att finna två fall så analoga som det fallet och det nuvarande. Då var det alldeles samma förhållande som nu; det gällde dels ett uppdrag till riksgäldskontoret, dels att bevilja ett av detta uppdrag betingat anslag. Då som nu påvisades, att ett sådant fall icke rimligen kan räknas till de fall, då gemensam votering skall ifrågakomma enligt 69 § regeringsformen eller 65 § riksdagsordningen. Frågan kan omöjligen anses gälla »grunderna för riksgäldskontorets styrelse och förvaltning». Jag ber få erinra att detta är det uttryck, som användes i 69 § regeringsformen.

*Ifrågasatt
gemensam om-
röstning ang.
visst uppdrag
åt fullmäktige
i riksgälds-
kontoret
m. m.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
gemensam om-
röstning ang-
visst uppdrag
åt fullmäktige
i riksgälds-
kontoret
m. m.
(Forts.)*

Här är ju alls icke fråga om något som rör grunderna för riksgäldskontorets förvaltning; uppdraget kunde lika väl givits åt någon annan än riksgäldskontoret; det var, såsom vi veta t. o. m. starkt fråga om något sådant. Men frågan kan icke heller, såvitt jag förstår, räknas såsom fallande under »riksgäldskontorets utgifter», då också votering skall förekomma, ty frågan gäller principiellt sett icke en utgift, utan ett uppdrag, och bliva icke kamrarna ense om uppdraget — vilket kamrarna icke blivit — förfaller hela utgiftsfrågan.

Den ärade talare, som förde utskottets talan, herr Neiglick, sade att utskottets formulering i anslagsfrågan kunde hava gjorts på annat sätt, så att det blivit alldeles tydligt, att gemensam votering skulle äga rum. Men det är icke om den saken vi resonera, utan om gemensam votering skall äga rum efter det beslut, som nu är fattat av båda kamrarna, och salunda icke om votering skulle äga rum eller icke, därest utskottet formulerat sitt förslag på annat sätt.

Det påpekades slutligen också vid det omtalade fallet 1912, att stadgandet om gemensam votering i grundlagen måste räknas som ett undantag från huvudregeln, och att detta undantagsstadgande borde tolkas *strictissime*, som det hette, varföre, om tvekan rådde, man icke borde votera.

Nu har den siste talaren sökt göra gällande, att det icke var dessa omständigheter, som skulle ha varit avgörande för denna kammars ställning, utan den omständigheten, att dels ändamålsenligheten av tavlorna sattes i fråga, dels under debatten den upplysningen lämnats, att gemensam votering också avslagits i andra kammaren. Jag vågar påstå, att när man läser allt i sitt sammanhang, det icke är möjligt att hävda den uppfattningen. Ändamålet för anslaget berördes endast i förbigående av friherre Åkerhielm, sedan han anfört huvudargumenten för sin ståndpunkt, och vilka så anfördes blott i förbigående, att voteringspropositionen avslagits i andra kammaren. Friherre Åkerhielm lämnade däremot först en fullständig och noggrann utredning av fallets principiella sida, och slutade densamma med att säga, att för dem, som vore tveksamma, borde gälla, att när det råder tvekan om saken, bör man hellre underlåta att votera gemensamt än göra det. Men för egen del betonade han, att han för sin del icke hyste tvekan om, att ärendet icke borde bliva föremål för gemensam omröstning. Alldeles samma åsikt framfördes för övrigt senare under debatten av en annan tolkare av våra grundlagar, åt vilken också måste tillerkännas vitsord, nämligen professor Kjellén.

Den siste talaren slutade med, att det skulle uppstå allvarliga rivningar i statsskicket, om man icke voterade gemensamt i sådana frågor. Jag tror för min del, att vill man undvika sådana rivningar är det säkraste sättet, att vardera kammaren söker följa grundlagen så noga som möjligt.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att beträffande förevarande memorial yrkats, dels att den däri föreslagna voteringspropositionen skulle godkännas, dels ock att kammaren med godkännande av den vid memorialet fogade reservation skulle avslå den av utskottet föreslagna voteringspropositionen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på avslag vara med övervägande ja besvarad.

*Ifrågasatt
gemensam om-
röstning ang.
visst uppdrag
åt fullmäktige
i riksgälds-
kontoret
m. m.
(Forts.)*

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som med godkännande av den vid bankoutskottets memorial nr 59 fogade reservation avslår den av utskottet i memorialet föreslagna voteringspropositionen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes ifrågavarande voteringsproposition.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 69;

Nej — 49.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 3 och 4 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 141, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition nr 219 angående vissa åtgärder för sjöförsvarets stärkande, dels Kungl. Maj:ts proposition nr 220 angående vissa åtgärder för lantförsvarets stärkande, dels ock i dessa ämnen väckta motioner.

*Ang. vissa
åtgärder för
sjö- och lant-
försvarets
stärkande.*

Kungl. Maj:t hade i en till riksdagen avlåten, den 28 april 1916 dagteknad proposition, nr 219, vilken blivit till statsutskottet hänvisad, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över sjöförvarsärenden för samma dag föreslagit riksdagen

att, under förutsättning, såvitt anginge här nedan omförmäld minberedskap vid Göteborgs örlogsdepå, att i proposition angående anordnande av nämnda depå gjord framställning om beviljande av medel för depån bleve av riksdagen godkänd, bevilja följande belopp, att utgå av medel, som särskilt bereddes, nämligen:

dels till anskaffning av en jagare och undervattensbåtmaterial ett anslag av 4,000,000 kronor och därav för år 1917 anvisa ett belopp av 700,000 kronor;

Ang. vissa
åtgärder för
sjö- och lant-
försvarets
stärkande
(Forts.)

dels till anskaffning av artilleriammunition för stridsfartygen ett anslag av 540,000 kronor och därav för år 1917 anvisa ett belopp av 90,000 kronor;

dels till anskaffning av artilleriammunition för kustfästningarna ett anslag av 500,000 kronor och därav för år 1917 anvisa ett belopp av 175,000 kronor;

dels till anskaffning av minor och anordnande av erforderliga minförrädslokaler för flottan ett anslag av 810,000 kronor och därav för år 1917 anvisa ett belopp av 270,000 kronor;

dels till anskaffning av minor och anordnande av erforderliga minförrädslokaler för kustfästningarna ett anslag av 475,000 kronor och därav för år 1917 anvisa ett belopp av 95,000 kronor;

dels till anskaffning av handgranater och bomber för kustfästningarna ett anslag av 50,000 kronor och därav för år 1917 anvisa ett belopp av 25,000 kronor;

dels till anskaffning av torpeder ett anslag av 850,000 kronor och därav för år 1917 anvisa ett belopp av 85,000 kronor;

dels till anläggning av en torpedverkstad jämte torpedförrädsbyggnad ett anslag av 750,000 kronor och därav för år 1917 anvisa ett belopp av 250,000 kronor;

dels till anskaffning av materiel m. m. för marinens flygväsende ett anslag av 838,100 kronor och därav för år 1917 anvisa ett belopp av 120,100 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under innevarande år av tillgängliga medel förskjuta sistnämnda belopp;

dels till anskaffning av indententurmateriel för flottan och anordnande av ökat lokalutrymme för sådan materiel ett anslag av 488,250 kronor och därav för år 1917 anvisa ett belopp av 160,000 kronor;

dels till anskaffning av indententurmateriel för kustartilleriet ett anslag av 350,000 kronor och därav för år 1917 anvisa ett belopp av 120,000 kronor;

dels till förstärkning av det fasta kustförsvaret ett anslag av 2,155,000 kronor och därav för år 1917 anvisa ett belopp av 695,000 kronor;

dels till anskaffning av anspänningsmateriel för kustfästningarnas rörliga bestyckning ett anslag av 70,000 kronor och därav för år 1917 anvisa ett belopp av 45,000 kronor;

dels ock till anordnande av minberedskap vid Göteborgs örlogsdepå ett anslag av 352,700 kronor och därav för år 1917 anvisa ett belopp av 120,000 kronor.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 314, hade herr *M. Bengtsson* i Göteborg m. fl. hemställt, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehåft två, i huvudsak likalydande motioner, väckta den ena, nr 22, i första kammaren av herr *H. Wrangel* och den andra, nr 66, i andra kammaren, av herr *A. Thore* m. fl., i vilka hemställts, att riksdagen till

förstärkande av Älvsborgs fästning ville på extra stat bevilja ett anslag av 2,880,000 kronor och därav för år 1917 anvisa hälften eller 1,440,000 kronor, ävensom bemyndiga Kungl. Maj:t att under loppet av innevarande år av sistnämnda belopp förskottera erforderliga medel för arbetets påbörjande snarast möjligt.

Ang. vissa
åtgärder för
sjö- och lant-
försvarets
stärkande.
(Forts.)

I en till riksdagen avlåten, den 28 april 1916 dagtecknad proposition, nr 220, hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över lantförsvarsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen

dels att bevilja följande belopp, att utgå av medel, som särskilt bereddes, nämligen:

1:o) för anskaffande av viss artillerimateriel ett anslag av 12,170,800 kronor samt därav för år 1917 anvisa ett belopp av 3,050,000 kronor;

2:o) för anskaffande av viss fortifikationsmateriel ett anslag av 2,534,300 kronor samt därav för år 1917 anvisa ett belopp av 653,000 kronor;

3:o) för anskaffande av viss intendenturmateriel ett anslag av 14,980,800 kronor samt därav för år 1917 anvisa ett belopp av 2,400,000 kronor; samt

4:o) för uppsättande av ett nytt tungt artilleriregemente i överensstämmelse med i statsrådsprotokollet närmare angivna grunder såsom engångskostnader ett anslag av 10,614,892 kronor samt därav för år 1917 anvisa ett belopp av 4,107,442 kronor;

dels ock att för uppförande av landstormsförråd bevilja, utöver förut av riksdagen anvisade medel, ett anslag av 365,589 kronor, att av Kungl. Maj:t utav omhänderhavande medel förskottsvis utanordnas för att sedermera ersättas av lantförsvarets fond för byggnader och andra försvarsändamål eller annan fond, dit köpeskillingarna för till lantförsvaret anslagna fastigheter, vilka med riksdagens samtycke försäljas, kunde komma att inflyta.

I en inom andra kammaren av herr *M. Bengtsson* i Göteborg m. fl. väckt motion, nr 313, hade föreslagits, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition.

Vidare hade i en inom andra kammaren väckt motion, nr 316, herr *E. A. Nilson* i Örebro hemställt, att Kungl. Maj:ts proposition nr 220 endast måtte på visst angivet sätt bifallas, samt alternativt gjort andra yrkanden.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft två motioner, väckta den ena inom första kammaren (nr 11) av herr *S. Clason* och friherre *H. Fleming*, däri hemstälts, att riksdagen ville för år 1917 bevilja ett extra anslag av 8,234,000 kronor för anskaffande av dels tungt artilleri, dels kulsprutor och i övrigt materiel, erforderlig för det modärna ställningskriget;

och den andra inom andra kammaren (nr 31) av herr *E. Lithander*, däri föreslagits, att riksdagen ville besluta att omedelbart ställa

Ang. vissa
åtgärder för
sjö- och lant-
försvarets
stärkande.
(Forts.)

26,600,000 kronor till Kungl. Maj:ts förfogande att användas till att ofördröjligen förse landstormen med fältmässig utrustning.

Utskottet hade i förevarande utlåtande på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

I) beträffande *sjöförsvaret*,

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 219 och med avslag å herr Bengtssons m. fl. motion nr 314, samt herrar Wrangels och Thores ovanberörda motioner, bevilja

1) till anskaffning av artilleriammunition för kustfästningarna ett anslag av 500,000 kronor;

2) till anskaffning av minor och anordnande av erforderliga minförrådslokaler för flottan ett anslag av 810,000 kronor;

3) till anskaffning av minor och anordnande av erforderliga minförrådslokaler för kustfästningarna ett anslag av 285,000 kronor;

4) till anskaffning av handgranater och bomber för kustfästningarna ett anslag av 50,000 kronor;

5) till anordnande av förvaringsskjul för flygbåtar, m. m. ett anslag av 120,100 kronor;

6) till anskaffning av intendenturmateriel för flottan och anordnande av ökat lokalutrymme för sådan materiel ett anslag av 418,250 kronor;

7) till anskaffning av intendenturmateriel för kustartilleriet ett anslag av 350,000 kronor;

8) till anskaffning av anspänningsmateriel för kustfästningarnas rörliga bestyckning ett anslag av 70,000 kronor; samt

9) till anordnande av minberedskap vid Göteborgs örlogsdepå ett anslag av 352,700 kronor;

II) beträffande *lantförsvaret*

a) i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 220 och med avslag å herr Bengtssons m. fl. motion nr 313, bevilja

1) för anskaffande av viss artillerimateriel ett anslag av 2,100,000 kronor;

2) för anskaffande av viss fortifikationsmateriel ett anslag av 350,000 kronor;

3) för anskaffande av intendenturmateriel för landstormen ett anslag av 2,400,000 kronor; samt

4) för uppförande av landstormsförråd, utöver förut av riksdagen anvisade medel, ett anslag av 240,000 kronor;

b) besluta, att herr E. A. Nilsons motion nr 316 skulle anses besvarad genom vad utskottet ovan hemställt;

c) besluta, att herr S. Clasons och friherre H. Flemings motion nr 11 skulle anses besvarad genom vad utskottet ovan hemställt; samt

d) besluta, att herr E. Lithanders motion nr 31 skulle anses besvarad genom vad utskottet ovan hemställt;

III) besluta, att de för bestridande av här ovan under mom. I och II a) omförmälda utgifter erforderliga belopp finge av Kungl. Maj:t redan under innevarande år av tillgängliga medel förskjutas för att framdeles hos riksdagen anmälas till ersättande.

Ang. vissa åtgärder för sjö- och lantförsvarets stärkande.
(Forts.)

Reservationer hade avgivits

dels av herrar *A. C. Lindblad, F. V. Thorsson, K. V. Rydén, J. B. Eriksson, A. Anderson* och *J. A. Ingvarson*, vilka inom utskottet yrkat,

a) att Kungl. Maj:ts förevarande propositioner ävensom herrar *Clasons* och friherre *Flemings*, herr *E. A. Nilsons* i Örebro och herr *E. Lithanders* motioner ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda; samt

b) att herr *Bengtssons* i Göteborg m. fl. motioner måtte anses besvarade genom vad under a) hemställts;

dels ock av herr *C. G. Ekman*, som på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

I) beträffande sjöförsvaret:

a) förklara Kungl. Maj:ts proposition nr 219 icke kunna bifallas;

b) besluta, att herr *Wrangels* motion nr 22 och herr *Thores* motion nr 66 icke skulle till någon riksdagens åtgärd föranleda;

c) besluta, att herr *Bengtssons* m. fl. motion finge anses besvarad genom vad ovan hemställts.

II) beträffande lantförsvaret:

a) i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 220 och med avslag å herr *Bengtssons* m. fl. motion nr 313, bevilja

1) för anskaffande av intendenturmateriel för landstormen ett anslag av 2,400,000 kronor; samt

2) för uppförande av landstormsförråd, utöver förut av riksdagen anvisande medel, ett anslag av 240,000 kronor;

b) besluta, att herr *E. A. Nilsons* motion nr 316 skulle anses besvarad genom vad ovan hemställts;

c) besluta, att herr *S. Clasons* och friherre *H. Flemings* motion nr 11 icke skulle till någon riksdagens åtgärd föranleda;

d) besluta, att herr *E. Lithanders* motion nr 31 skulle anses besvarad genom vad ovan hemställts;

III) besluta, att för bestridande av här ovan under mom. II a) omförmälda utgifter erforderliga belopp finge av Kungl. Maj:t redan under innevarande år av tillgängliga medel förskjutas för att framdeles hos riksdagen anmälas till ersättande.

Hans excellens herr statsministern *Hammar skjöld*: Herr greve och talman, mina herrar! Det kan näppeligen vara obekant för någon i denna kammare, att regeringen lägger, och i känslan av sin plikt och sitt ansvar måste lägga den största vikt därvid, att de försvarsbehov, som i förevarande propositioner omförmälas,

Ang. vissa
åtgärder för
sjö- och lant-
försvarets
stärkande.

(Forts.)

bliva så skyndsamt och så fullständigt som möjligt tillgodosedda. Vi måste därför beklaga, att det för närvarande visat sig omöjligt att vinna en bättre och fullständigare lösning än det resultat, som föreligger i statsutskottets utlåtande. Jämte det, att vissa andra betydelsefulla frågor förutsätts få en tillfredsställande lösning, innefattar detta utlåtande emellertid, förutom omedelbart tillgängliga anslag till åtskilliga synnerligen angelägna försvarsändamål, en uttalad förväntan, att bland annat övriga delar av de äskade anslagen skola skyndsamt underkastas den kompletterande utredning, som ansetts erforderlig för en tillräckligt ingående behandling och prövning. Det är också vår varma förhoppning, att det uppskov, som i allt fall icke torde kunna undvikas, ej måtte bli alltför långt och följderna därav icke alltför kännbara. Vi tro oss våga förutsätta, att det icke skall behövas egna bittra erfarenheter för att insikten om nödvändigheten av ett med hänsyn till tidsförhållandenas fordringar stärkt försvar skall göra sig med allt större enhällighet gällande inom ett folk, vilket så högt som det svenska uppskattar sin frihet och självständighet.

Herr greve och talman! I frågans nuvarande läge har jag icke någon annan hemställan att göra än att kammaren ville bifalla statsutskottets förslag.

Herr Linblad, Anders: Herr talman! Om det under vanliga förhållanden är mycket utsiktslöst att i denna kammare vinna öra för en socialdemokratisk reservation, är det naturligtvis i ännu högre grad fallet här, där det gäller en fråga, i vilken denna kammares majoritetsparti och denna kammares minsta parti, det socialdemokratiska, hysa så vitt skilda meningar. Härtill kommer ju, att det utskottsutlåtande, som föreligger, är resultatet av en överenskommelse mellan högern och liberalerna inom utskottet, och följaktligen har detta utlåtande alla utsikter att vinna båda kamrarnas bifall. Men när jag ändå vågar yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen, är det därför att jag tror, att med denna överenskommelse och med det steg, som nu tages, kommer man ur den linje, varpå riksdagen varit inne förut, och som den givit sin anslutning, och som särskilt vänstern uppdragit för vårt försvars ordnande, nämligen att uti det hela få en planmässighet, som gör att man kan ha översikt över de utgifter, som åtgå till försvaret, och som kunna krävas för andra ändamål. Jag tror, att därmed att kamrarna nu bifalla vad utskottet här hemställt, har man kommit ur denna planmässighet och kommit in i samma fåra, som man var inne på, innan 1914 års försvarsreform blev genomförd.

Det är ju nämligen så, att Kungl. Maj:t här har begärt icke mindre än 52 miljoner kronor, som han plockat ut ur en militär önskelista, som säkerligen sträcker sig vida utöver ifrågavarande omkostnader, vida utöver dessa 52 miljoner. Av de krav, som framställts, har återigen utskottet plockat ut åtskilliga, som det för sin del nu hemställt, att kamrarna måtte godtaga. Jag är

icke övertygad om, att man därvidlag tagit ut det mest behöfliga. Det kan säkerligen finnas andra krav på denna önskelista, som regeringen framlagt, vilka äro minst lika betydelsefulla för försvaret som de, vilka av utskottet nu blivit rekommenderade till antagande. Men det är ju icke blott detta, utan utskottets utlåtande ger tydligt vid handen och hans excellens herr statsministerns uttalande underströk ju detta, att i den utredning, som nu förebådas och som säkerligen kommer, skall tagas upp icke bara vad som regeringen nu har föreslagit och som ingår i de 52 miljonerna, utan även andra önsknningar, som hysas från militärt håll, och vi ha sålunda kommit ut på vidderna i fråga om de militära anslagen, ut på sådana vidder, som göra det omöjligt för oss socialdemokrater att kunna följa med. Det finnes bland det, som av utskottet föreslagits, vissa anslag, som kanske vi också skulle ansett oss kunna bifalla, men såsom man plockat tillsammans det och såsom man överenskommit att sedermera utreda frågan, har det varit oss omöjligt att följa med, därför att vi äro rädda för, att utgifterna för militära ändamål på grund av nuvarande situation, som ju ligger till militärernas fördel, utan tvivel skall föra oss ofantligt mycket längre än kanske någon för blott ett par år sedan drömt om, framför allt kanske längre än vi överhuvud taget äro i stånd att kunna bära. För vår del anse vi, att när nu 1914 års härordning är genomförd med stora kostnader för landet, bör det få stanna därvid, tills krigets erfarenheter ligga samlade framför oss och vi kunna se, vad som överhuvud utöver det som redan är gjort kan vara behöfligt. Det är krigets samlade erfarenhet, som ännu icke föreligger, ehuru man alltjämt kräver nya miljonanslag för försvaret. När dessa erfarenheter föreligga, är det på grund därav som hela försvarsfrågan ånyo enligt vår mening bör underkastas en revision för att därmed kunna åstadkomma ett försvar, som vilar på erfarenheterna i högre grad än det nuvarande kan göra, och dessutom för att kunna begränsa kostnaderna till det som är möjligt för det svenska folket att bära.

Men icke bara dessa krigets erfarenheter få öva inflytande på vår försvarsfråga, utan även fredens karaktär, den fred, som väl ändå skall komma. Det måste väl ändå, så få vi väl hoppas, ur detta världskrig framgå något som kan vara gagneligt för folken, något som kan ingiva förhoppning om, att vi för framtiden kunna minska de militära bördor, under vilka vi tyngas, och som icke så litet för övrigt bidragit till att detta världskrig kommit. Är det så att kriget kan sluta på ett sådant sätt, att därur framgår möjlighet till minskning av den militära tungan för folken, då anse vi för vår del, att det icke kan vara lyckligt att redan nu ha låst oss fast vid sådana utgifter, som för framtiden komma att tynga på hela vårt lands utveckling.

Här har under denna riksdag liksom under föregående, men kanske särskilt under denna, vid varje tillfälle då det varit fråga om utgifter till det ena eller andra, klagats över vår finansiella

*Ang. vissa
åtgärder för
sjö- och lant-
försvarets
stärkande.*

(Forts.)

Ang. vissa
åtgärder för
sjö- och lant-
försvarets
stärkande.
(Forts.)

ställning, och att vi överhuvud taget icke äro i stånd att kunna bära den ena eller andra utgiften. Men när det gäller åtskilliga miljoner till rent improduktiva ändamål, då klagas det icke, då måste dessa penningar anskaffas varifrån de än skola tagas, och då är man beredd att utan klagan bevilja dessa anslag. För min del och för mitt partis del äro vi ingalunda några försvarsfjender, tvärtom anse vi att landet bör ha ett försvar, men det måste ju finnas en gräns för vad man ger ut för detta försvar. Det får väl ändå ses till, att vi icke ge ut så mycket, att därvidlag vår egen inre utveckling stagnerar och omöjliggöres; och det ser ut som, ifall de militära önskemålen skulle fyllas, såsom utskottet nu i viss mån givit på hand — om de skulle fyllas, ser det ut, säger jag, som om det skulle bli rätt svårt för oss att få något över till sådana ändamål för vår inre utveckling, som kunna sägas vara av icke mindre betydelse för vårt försvar än de, som krävas av våra militära myndigheter. Vi ha för den skull icke kunnat vara med om att följa de båda partierna, då de nu godtyckligt, som det synes plockat ut för cirka 8 miljoner kronor och dessutom givit på hand åtskilligt mer. Vi ha icke kunnat följa med, säger jag, därför att vi tro, att det kan bli rätt så ödesdigert för landet, om man fortsätter i samma tempo i fråga om militära utgifter, som man gjort under senare år. Vi ställa oss bestämt emot detta, tills vi få se vad kriget medför vare sig ifråga om erfarenhet eller i fråga om slutet på detsamma, nämligen fredens karaktär.

Det är därför, herr talman, jag ber att få yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen.

Herr Trygger: Herr greve och talman, mina herrar! Det var med en viss känsla av beklämning jag tog del av reservationerna vid förevarande statsutskottsbetänkande. Särskilt den socialdemokratiska reservationen är av den art, att man har ganska svårt att förstå, att ett sådant uttalande kunnat göras, medan ännu världskriget pågår med oförminskad kraft tätt inpå gränserna av vårt eget land. Att i denna tid, när andra nationer tävla med varandra i personliga och ekonomiska offer för att bereda sig ett ärofyllt och betryggande slut på kriget, detta utan jämmer och utan misströstan, — att i denna tid, säger jag, se representanter för en stor klass inom vårt folk icke kunna anlägga någon annan synpunkt vid bedömandet av Kungl. Maj:ts förslag och statsutskottets betänkande än klagan över, att vi äro nedtyngda av försvarsbördor samt att jämväl en anspråkslös förstärkning av vår försvarsberedskap skulle bringa landet till ruin, detta måste vara ägnat att hos mången väcka den föreställningen, att vårt folk icke är vuxet den tids krav, under vilken vi nu leva.

När nu reservanternas sluta sitt lilla opus med den förklaringen, att de förbehålla sig att efter kriget få kräva nedsättning i försvarsbördorna efter de riktlinjer, som de uppdragit i sina år

1914 avgivna reservationer, kan man, så vitt jag förstår, på dem med större skäl än på någon annan tillämpa satsen: »De ha ingenting lärt och ingenting glömt.» Medan vi dagligen få nya erfarenheter om vad kriget kräver och vad som fordras för vår säkerhet, sitter det socialdemokratiska partiet, vilket ju dock ständigt gör anspråk på att erkännas som ett framtidsparti, lugnt stilla vid sina förutfattade meningar och vill efter dessa avgöra vad som för närvarande och i framtiden kräves för bevarandet av landets självständighet och oberoende. I fall det nu vore så, att icke rikets livsintressen stode på spel, är det ju klart, att det socialdemokratiska partiets politiska motståndare skulle med tillfredsställelse se denna partiets, jag vågar använda uttrycket, indolenta självöverskattning. Ty för oss är denna en sjukdomssymptom, som häntyder på ett nedglidande, ett säkert nedglidande mot förgängelsen. Men sådana förhållandena nu äro, kunna vi icke hava denna känsla av tillfredsställelse, utan vårt sinne fylles med bekymmer, vilken oro emellertid i någon mån mildras av den förhoppningen, att herrar socialdemokraternas mera publicistiska än litterata utbildning kanske vid reservationens avfattning kommit pennan att löpa utan att tankarna hunnit följa med. Och jag får säga, att när jag hörde den socialdemokratiska talaren nyss, fick jag en alldeles bestämd uppfattning, att så verkligen varit förhållandet. Vad han där sade var mycket bättre, än vad som står i reservationen. Jag tror således, att när hjärta och förstånd få göra sig mera omedelbart gällande, socialisterna äro bättre än när de skriva sina reservationer.

Lämna vi nu dessa reservationer, vilka deras författare en dag kanske helst skulle se överstrukna, och övergå till utskottets betänkande, måste jag för min del öppet erkänna, att jag skulle önskat att däri finna åtskilligt som saknas. Den omsorg om rikets säkerhet, som Kungl. Maj:ts proposition är uttryck för, synes icke hava uppskattats till fullo i det svar, som utskottet tillstyrkt riksdagen att avlåta. De av Kungl. Maj:t begärda försvarsanslagen hava underkastats en reducering, som särskilt den, som håller sig till siffrorna, måste finna sig benägen att på det högsta beklaga. Tränger man emellertid närmare in i saken finner man, att utskottets betänkande, sett i stort, är uttryck för en bestämd vilja att hävda Sveriges oberoende och självständighet. Ett tydligt bevis härpå finner jag i utskottets förslag att genast ställa till Kungl. Maj:ts förfogande anslag på cirka 8 miljoner kronor för materielanskaffningar, och detta jämte de avsevärda medel Kungl. Maj:t erhållit till betäckande av de egentliga neutralitetskostnaderna. Dessa extra anslag på 8 miljoner, som i motsats till de av Kungl. Maj:t begärda således bli tillgängliga redan under innevarande år, ha möjliggjort, att de av Kungl. Maj:t för åren 1917—1919 äskade försvarsanslagen kunna underkastas en omsorgsfullare och allsidigare prövning än som i denna riksdagens sena timme vore möjlig. Ifråga om denna utredning, som på grund av uppskovet samtidigt kan utsträckas till andra för

*Ang. vissa
åtgärder för
öj- och lant-
försvarets-
stärkande.*

(Forts.)

Ang. vissa
åtgärder för
sjö- och lant-
försvarets
stärkande.

(Forts.)

vår försvarsberedskap betydelsefulla frågor, har utskottet uttalat, att det tydligen ankommer på Kungl. Maj:t att så anordna densamma, att den icke behöver kräva någon längre tid. Med god fosterländsk vilja hos dem, åt vilka Kungl. Maj:t kan lämna detta viktiga uppdrag, har man grundad anledning antaga, att den förstärkning av vår försvarskraft, som Kungl. Maj:t genom sina propositioner åsyftat, må kunna vinnas utan tidsutdräkt och samtidigt uppbäras av en på omsorgsfull, sakkunnig granskning vilande övertygelse om dess nödvändighet. I den fasta tillförsikt att så må ske, herr greve och talman, tvekar jag icke att yrka bifall till utskottets betänkande.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Det är, herr talman, för mig fullt klart, att det är en synnerligen vanskligen uppgift att i denna situation, i denna kammare och i denna fråga föra fram en annan mening än den, som den siste ärade talaren gjorde sig till målsman för. Och detta så mycket hellre som han i dag står i den synnerligen gynnsamma positionen att kunna föra talan för en utvidgad kammarmajoritet. Men jag har känt det som en bjudande plikt att här anföra min avvikande mening. Bakom betänkandets få rader, bakom hans excellens statsministerns meddelande, att han uppfattade dessa rader såsom en »förväntan» från riksdagens sida beträffande nya omfattande försvarspropositioner — bakom allt detta öppnar sig perspektiv av den art, att jag finner det nödvändigt att i någon mån taga dem under skärskådande. Jag har emellertid icke vågat mig på denna uppgift, om jag icke vid tidigare tillfällen, då jag övervarit denna kammares behandling av försvarsfrågan, hört röster, som bruka tillvinna sig kammarens öra och respekt, röster som jag vid detta tillfälle i viss mån ber att få använda mig av.

Emellertid skall jag anhålla att mot utskottets förslag få rikta ett par detaljerinringar — det kan icke bli fråga om någon mera utförlig kritik. Förslaget antagande i dess helhet är betryggat och under sådana omständigheter är en detaljkritik naturligtvis ingenting värd.

Först vill jag då erinra om, att jag tidigare tillkännagivit, att jag under vissa förutsättningar skulle kunnat ansluta mig till förslaget. Mina erinringar gälla därför omständigheter, som tillkommit och stå så att säga sidoordnade med själva anslagskravet.

Min första erinring gäller, att jag icke kan förstå, varför beloppet ställts till Kungl. Maj:ts omedelbara förfogande. I den omständigheten, att Kungl. Maj:t icke begärt mer än något över 100,000 kronor, tror jag det är, av detta belopp för innevarande år, måste väl anses ligga att den ansvariga regeringen funnit vad som förut beviljats tillsammans med de medel, som eljest äro tillgängliga, tillräckliga för skyddande av landets neutralitet under innevarande år. Det är också ett faktum, att man såväl vad beträffar den ordinarie budgeten som med hänsyn till mängden

förskjutna medel har synnerligen svårt att ekonomiskt ordna statens finanser. Under sådana förhållanden förstår jag icke, huru det kan vara överensstämmande med en förständig statshushållning att utöver vad som begärts i propositionen ställa till Kungl. Maj:ts förfogande för innevarande år ett belopp av ytterligare 8 miljoner kronor. Det är, att vara »konungsligare än Konungen själv».

Vidare vill jag säga, att jag icke heller kan finna tillräckliga motiv, varför anslaget skall förbindas med vissa skattebeslut. Man förutsätter i utskottets yttrande att ett bifall till propositionen skall inverka på bevillningsutskottets behandling av de till dess prövning föreliggande skatteförslagen. Men om det skulle börja bli regel i riksdagen att ett utskott i sitt yttrande inrymmer som bestämd förutsättning, att andra utskott skola vid prövning, som ännu icke företagits, komma till ett visst angivet resultat, huru kommer det då i fortsättningen att gå med riksdagsarbetet? Jag förstår icke detta, och jag finner detta förfarande bilda ett prejudikat, som jag för min del icke vill vara med om.

Utöver dessa båda detaljerinringar vill jag nu med ett par ord beröra min motivering. Mot densamma hava gjorts vissa erinringar. Man har sagt, att den förutsätter någonting, som det verkligen icke är fråga om. Särskilt under diskussionen i andra kammaren har man opponerat sig mot att i denna min motivering ingår ett yttrande, vari säges, att utskottets motivering »måste anses innebära eller i varje fall kommer att uttolkas såsom en inbjudning från riksdagens sida till Kungl. Maj:t att efter förnyad utredning återkomma med de nu icke tillstyrkta kraven samt ytterligare åtskilligt därutöver». Härmed har jag naturligtvis icke menat, att de som stå bakom majoritetens uttalande, skulle vara bundna vid prövning av från Kungl. Maj:t kommande senare försvarskrav. De hava naturligtvis sin fulla och fria prövningsrätt. Men jag har förutsatt, att utskottets motivering måste betraktas såsom *en inbjudan* till Kungl. Maj:t att komma med dessa nya förslag. Jag tror mig därmed ha betecknat situationen alldeles riktigt, och jag har också vunnit bekräftelse härpå genom det yttrande, som vi nyss hörde från statsrådsbanken.

Från dessa detaljanmärkningar vill jag emellertid övergå till några mera allmänna sådana och frågar då först: vilka principer är det, som ligga till grund för det utskottets beslut, som kammaren nu står i begrepp att bifalla? Ett folks militära utrustning har uppenbarligen väsentligt skiftande uppgifter hos olika folk. För ett folk kan denna uppgift vara att därmed för hela världen diktera sin vilja. För ett annat mäktigt folk kan det vara ett stormaktstecken. För ett tredje är exempelvis dess flotta förbindelseledet mellan moderlandet och biländer. För ett fjärde, som vårt, får man beteckna det som ett självständighetsvärn. Jag antager, att vi alla vilja hänföra vårt land och dess försvarsuppgifter till den fjärde gruppen och att vi sålunda avskrivit stormaktsdrömmarna. Vårt mål med en sådan utrustning är sålunda

Ang. vissa åtgärder för sjö- och lantförsvarets stärkande.

(Forts.)

Ang. vissa
åtgärder för
sjö- och lant-
försvarets
stärkande.
(Forts.)

att bevara rätten för Sverige att leva ett fritt och självständigt liv på egen grund.

Då är frågan, vilken utrustningsmetod man skall välja. Det finnes åtskilliga olika sådana. För några år sedan yttrades av en mycket framstående medlem i denna kammare om denna sak några ord, som jag ber att få återgiva. De lydte som följer: »Duger man icke till att skaffa sig ett sådant försvar som mänskligt att döma gör oss säkra, ja, då är det tusen gånger bättre att icke hava något försvar alls och att, när katastrofen kommer, falla på knä och lita till fiendens mildhet och nåd». »Det är» fortsatte talaren, »därför efter mitt omdöme en av de falskaste satserna på området, hur ofta den än må påträffas, att rätta vägen att lösa försvarsfrågan är den, att först ekonomiskt räkna ut vad man kan ge. Man skall i stället förfara alldeles tvärtom: först utreda vad som behöves för att skapa ett mänskligt att döma betryggande försvar och sedan skaffa oss detta, kosta vad det vill.»

Talaren var professor Thyren.

Om jag nu lägger denna hans synvinkel på föreliggande proposition och frågar mig, huruvida Kungl. Maj:t vid framställning av föreliggande proposition följt den princip, herr Thyren anvisat som den enda riktiga, så kommer jag till, att Kungl. Maj:t gått helt andra vägar till ett fullständigt annat resultat. Det är ett faktum, att från militärt håll till Kungl. Maj:t inkommit yrkanden av vida större omfattning än de, som sedermera upptagits i den kungl. propositionen. De militära myndigheterna måste väl förutsättas anse de av dem framställda kraven såsom nödvändiga, för att vi skulle få ett försvar som bereder oss säkerhet, ty om en sådan säkerhet redan funnes, skulle givetvis icke från deras sida ytterligare anslagskrav ha framkommit. Kungl. Maj:t har icke ställt sig på denna ståndpunkt utan sagt: »Huru angeläget det än vore att genom förstärkande av landets försvarskraft kunna tillgodose hertalet av de framställda kraven, måste man dock söka begränsa sig till fyllande av sådana oundgängliga behov, vartill medel för närvarande kunna beredas.» Kungl. Maj:t har sålunda betecknat herr Thyrens utrustningsmetod som oanvändbar och fallit tillbaka på den en gång så förkättrade liberala metoden att uppgöra en viss ram för försvarsmedlens omfattning, byggd på myndigheters och civila sakkunnigas mening, och att inom denna ram skaffa vad enligt de militära myndigheternas mening bäst tryggar landets försvar. I detta avseende förefaller det mig därför, som om det vore naturligt, om herr Thyren uppträdde här i dag och sade: »En sådan metod kan och får icke i fortsättningen användas. Om vi förfara så är det bättre att icke hava något försvar alls.» Men vi få tydligen vänta förgäves på ett sådant inlägg.

I detta sammanhang skall jag be att få göra en liten avvikel-
kelse från ämnet och säga några ord om en motivering, som före-
kom här i kammaren under kampen om 1914 års försvarsreform.
Det gällde diskussionen om flottans uppgifter och betydelse för

ett folk som vårt. Då yttrade en på detta område mycket sakkunnig medlem av denna kammare följande: »Flottan har den riks-viktiga uppgiften att under krig upprätthålla landets förbindelse med den övriga världen, med andra ord avvärjandet av en handelsblockad.» Jag undrar om han, särskilt när det gäller att överväga ytterligare försvarspropositioner, fortfarande uppställer såsom mål för Sveriges flotta, att den skall vara av sådan beskaffenhet, att Sverige under ett eventuellt krig skall hava möjlighet att avvärja en handelsblockad. Han yttrar vidare, att flottan måste vara så stark, att den fullständigt behärskar det hav det gäller, ty, säger han: »alla transporter över ett fullständigt behärskat hav äro numera ofantligt mycket lättare, säkrare, snabbare och bekvämare än under segel- och roddflottornas tid». Ja, England, som enligt allas uppfattning på ett alldeles särskilt sätt behärskar haven, får nog i dessa tider en viss känning av, huru mycket »lättare, säkrare och bekvämare» det för närvarande är för en flotta, behärskande haven, att kunna taga sig fram, även om den rent formellt behåller övermakten över ett visst havsområde än under segelflottornas tid. Det förefaller mig eljes, som om erfarenheten fullständigt hade slagit ihjäl denna argumentation. Det går icke att bygga en motivering för en ytterligare utvidgning av våra sjöstridskrafter på det, som talaren i fråga ansåg vara en huvudförutsättning för en dylik utvidgning vad vårt land vidkommer, eller deras möjlighet att bryta en mot oss riktad blockad.

Om man för att återvända till det nyss behandlade ämnet, sålunda icke varken beträffande den nu föreliggande eller, såsom jag förmenar, de väntade försvarspropositionerna kan ställa sig på den Thyrenska ståndpunkten, måste man nu däremot äga befo-genhet fråga: vilken rang ägde den lösning av vår försvarsfråga som vi erhö-lo år 1914? Det är bekant, att herr Trygger för sin del och även övriga meningsfränder till honom som voro ledamöter av försvarsutskottet på den tiden, var för sig försäkrade, att skälet varför de icke kunde vara med om någon jämkning vid beslutens fattande vore det, att den reformen enligt deras uppfattning, i sig inrymde ett verkligt betryggande försvar, och gav med ett ord den säkerhet, man med försvaret sökte ernå. Även om man måste erkänna, att erfarenheterna av kriget givetvis måste påverka uppfattningen, förefaller det mig dock, som om det icke finnes någon överensstämmelse mellan den föregående talarens ivriga önsknin-gar om nya försvarsanslag nu och hans 1914 uttalade mening, att vi genom vad vi då erhö-lo verkligen fingo en betryggande försvarsreform genomförd.

Om det är så, att regeringen vid framläggande av föreliggande proposition låtit ekonomiska hänsyn diktera besluten, frågar jag: vilka ekonomiska synpunkter voro bestämmande när regeringen anvisade till lantarmén ett belopp av 40 miljoner kronor och till flottan ett belopp av 10—12 miljoner kronor? På vilka beräkningar äro just dessa belopp grundade? Det förefaller näm-

Ang. vissa
åtgärder för
sjö- och lant-
försvarets
stärkande.
(Forts.)

Ang. vissa
åtgärder för
sjö- och lant-
försvarets
stärkande.

(Forts.)

ligen naturligt, att de som sökte att reglera kraven också ställde upp för sig vissa ekonomiska principer och utgingo från vissa förutsättningar, även för nu föreliggande framställning.

På dylika frågor hänvisar man måhända till att samtidigt med framläggandet av detta förslag framlades också förslag om en särskild skatt, en värnsskatt eller krigsmaterielskatt, varigenom man skulle vinna de medel, som för propositionernas besvarande med ja vore erforderliga. Men inför denna särbeskattning förvarnar det mig, att vederbörande icke på något håll mött motstånd ifrån högerpartiet i denna kammare. Jag noterar det med tillfredsställelse men också som sagt, med förvåning. Det är icke längre sedan år 1913, som jag från högerpartiets ledare på frågan, huruvida man borde genom särskild beskattning av särskilda samhällsklasser skaffa sig medel för försvarsfrågans lösning, hörde följande svar givas: »Det kan väl i all rimlighets namn icke vara avsett, att värnsskatten skall helt enkelt karakteriseras som en skatt för täckandet av kostnaderna för landets försvar. Är något dylikt verkligen herr statsministerns mening, har han i själva verket med avseende på äganderätten kommit till en åsikt, vilken från den nuvarande rättsordningens ståndpunkt är lika samhällsfarlig som socialdemokraternas. En värnsskatt, varmed avsåges att det större kapitalet och den högre inkomsten skulle utan vidare vidkännas en del försvarskostnader skulle innebära icke blott ett hämmande av den för vår ekonomiska utveckling nödvändiga kapitalökningen utan även ett konsumerande av landets kapitalstock för betalande av statens löpande utgifter. Vart en dylik sakernas ordning komme att leda, torde ej vara svårt att inse; resultatet bleve utan tveivel landets *gradvis skeende utarmning.*»

Nu läser jag emellertid i det utlåtande, som den nyss föregående ärade talaren hemställde om bifall till, just, att som en av förutsättningarna för bifall ingår, att dessa belopp skola uttagas från de mera skattekraftiga samhällsklasserna, och har jag som sagt ingen anmärkning däremot. Jag nöjer mig blott med en liten erinran om att det *ändå går* även för majoritetspartiets ledare att rubba på ståndpunkter, som man ett tidigare år har hävdad. Det är icke så, att man alltid kan säga: »vi ha sagt nej i denna fråga, vi ha sagt så och så, och vi frångå icke dessa uppfattningar», utan det är så — och det är åtminstone en vinst av vad nu förekommit — att man i detta fall verkligen får bevis därom, att även högerens ledare ibland får uppgiva tidigare ståndpunkter. Det visar sig alltså vid närmare betraktande, att det man tidigare bekämpat varken varit så samhällsfarligt som man ansett det vara eller så orättvist, som man i första ögonblicket velat beteckna det.

Emellertid är ur allmänna, samhälleliga och ekonomiska synpunkter denna sak icke klarerad därmed. Jag har här också ett annat uttalande ifrån en mycket högt aktad ledamot av denna kammare, som beträffande en ungefär likadan skatt, som den man

här ifrågasätter, yttrade sig på följande sätt: »Men skatten — den må utgå i den ena eller andra formen — skall dock till slut tas ut av det produktiva arbetet, av näringslivet. Det är ej statens ämbetsmän, som själva kräva underhåll av detta näringsliv eller i övrigt det offentliga livets många moderna organ, som skapa förmögenhet och inkomster, varmed statsutgifterna skola bestridas, utan det är näringslivet i dess olika delar.» Den talaren var herr Johan Östberg, som också i mycket hög grad har kammarens öra. Det är här icke nog, att man tröstar sig med, att nu är det fråga om en skatt eller utgift, som faller över en viss samhällsgrupp. Det är så, att denna skatt kräves ut efter hand undan för undan från man till man och går allt djupare och djupare, så att det finnes ingen, som kan undandraga sig utgifter av denna art, även om det i första ögonblicket och närmast träffar en viss samhällsgrupp.

*Ang. vissa
åtgärder för
sjö- och lant-
försvarets
stärkande.*

(Forts.)

Vidare är det så, att i det utskottsutlåtande, till vilket den föregående talaren yrkade bifall, föreslås ju också ett *uppskov* med gäldandet av de utgifter, som nu här skulle av riksdagen beslutas. Jämväl i denna punkt konstaterar jag en bestämd olikhet nu mot den mening, som man vid en tidigare behandling av en liknande fråga gjort gällande ifrån den föregående talarens sida. År 1912 var det så, att den liberala regeringen hade använt en del av lilla kreditivet till en viss utgift, också föranledd av orosrykten, och så ville regeringen av detta belopp, som uppgick till 3,612,700 kr. på följande år skjuta över 1,900,000 och fördela detta belopp på 3 år. Emellertid uppträdde då ledaren för denna kammarens majoritetsparti och uttalade följande: »Jag kan icke godkänna den meningen, att genom att till en framtida tidpunkt uppskjuta anskaffandet av medel till täckande av en utgift, som redan skett, man undgår den försämring i den ekonomiska ställningen, som utgiften eljest kan innebära. Den föreslagna åtgärden att fördela ersättningen på flera år är sålunda otvivelaktigt ett sätt att belasta kommande budgeter med utgifter, som bort falla på den under året fastställda.» Och i enlighet med denna sin uppfattning yrkade han, att en omläggning av årets budget skulle ske. Så skedde också. Kamrarna godkände denna ståndpunkt och ställde sig således solidariska med den uppfattning, som därvid uttalades. Då gällde det som sagt ett belopp av 1,900,000 kr. Nu ha vi redan förut ett på detta sätt balanserat belopp i de 27,000,000 kr., som utgingo föregående år till neutralitetsskydd. Vi ha ytterligare att räkna med det stora belopp, som utgår till samma ändamål under innevarande år, och vi stå nu beredda att öka allt detta med det belopp av över 8,000,000 kr. som ett bifall till den nu föreliggande propositionen skulle innebära. Men nu hör man icke på något håll erinringar mot ett sådant åtgörande. Nu accepterar man det tvärtom under tystnad och utan att däremot anföra någon protest. Jag måste säga, att man sålunda på punkt efter punkt kan konstatera att tidigare positioner icke upprätthållas.

Nu förstår jag, att man kommer att svara: Ja, men det var

Ang. vissa
åtgärder för
sjö- och lant-
försvarets
stärkande.
(Forts.)

under normala situationer, som detta tidigare resonemang fördes. Nu är det fråga om något helt annat. Däremot vill jag emellertid anföra, att beträffande den nu föreliggande framställningen har Kungl. Maj:t icke begärt beloppet förr än nästa år, och därför tycker jag, att man vid behandlingen av frågan huruvida dessa 8.000,000 kr. nu skola konsumeras men deras gäldande skjutas över på framtiden åtminstone skulle kunna behålla någon del av den uppfattning man tidigare gjorde gällande, då man motsatte sig att på kommande budgeter överflytta vida mindre belopp än vad det nu är fråga om.

Naturligtvis återstår alltid en annan åtgärd, som kan tillgräpas för att reda upp våra ekonomiska förhållanden. Vi kunna taga upp lån och således klara upp saken med skuldsättning. I detta avseende ber jag dock att få återgiva några ord, som yttrades av en ledamot i denna kammare, efter vad jag vill minnas vid 1912 års riksdag. Hans yttrande gällde skuldsättning och avsåg att beträffande sådan varna för fortsättning på en väg, som då var beträdd. Det var herr Cavalli, som yttrade: »Till en början vill jag starkt betona det faktum, väl bekant och dess bättre obestrifft, att all svenska statens hittills gjorda skuldsättning verkställtts endast och allenast för produktiva ändamål, jag stryker under dessa ord. Och jag förutsätter som givet, att samma goda princip skall fortfarande *oryggligen* vidhållas.»

Jag har velat erinra härom enär jag förmodar, att vid den prövning av försvarsfrågan, som dagens beslut föranleda man också har särskild anledning att taga hänsyn till de erinringar, som i fråga om metoder att ekonomiskt lösa statens därmed förbundna finansproblem tidigare ha gjorts här i riksdagen. Jag hade också väntat, att man i detta sammanhang från sådana ansvarskännande och med vår ekonomi förtrogna häll skulle få höra ett ord av bevänsksamhet, gentemot ett fortsättande på den väg, som vi *numera* förts in på. 1912 var det fråga om en ökning av skulden årligen av 45,000,000 kronor för *produktiva* ändamål. Nu är det fråga om hundratals miljoner kronor årligen, vilka sedan de blivit förbrukade icke lämna kvar i landet några inkomstgivande värden. Men, som sagt, nu saknar jag fullständigt i diskussionen något återljud av de röster, som då, när det gällde att yttra sig rörande lån till produktiva ändamål, höjdes till varning för ett fortsättande på skuldsättningens väg, ehuru de nu synnerligen väl behövd vara på sin plats.

Försvarsfrågan har emellertid också en annan sida, dess sociala verkningar, och jämväl i detta avseende skall jag be att få hänföra mig till ett yttrande, som vid 1912 års riksdag fälldes av en annan ledamot av denna kammare. Den talaren önskade då framhålla, att försvarsfrågan ligger inrymd icke enbart i en utbildning av soldater och anskaffning av vapen och vad därtill hör, utan den är också förbunden med hela den allmänna miljö, vari det folk lever, på vilket försvarsbördan vilar. Samma talare, vilken åtminstone på senare tid, såvitt jag förstår, i krigspolitiska

frågor blivit gärna hörd i denna kammare, yttrade om denna sida av saken följande: »Det sätt, varpå försvarsfrågan i regel behandlas, särskilt vill jag säga inom högerpartiet, innebär ett förbiseende av den omständigheten att vår försvarsfråga icke blott har sina tekniska och rent ekonomiska sidor utan att den även är en fråga av social, av folkpsykologisk art och att den slutligen bottenar i den stora sociala frågan: huru har vårt folk i sin stora massa det ställt i sitt dagliga liv i materiellt och andligt hänseende?» Denne talare var, som jag förmodar, att många gissat, professor Steffen.

Med vad jag nu anfört har jag velat betona, att man nu i försvarsfrågan så vitt jag förstår, bryter med alla tidigare kungjorda principer och ståndpunkter. Man tar ingen som helst hänsyn till huruvida man i ekonomiska avseenden, i sociala avseenden och samhällseliga avseenden går fram på en väg, för vilken man tidigare velat varna. Det är denna omständighet, jag önskat peka på, när den nu föreliggande försvarspropositionen avgöres, särskilt som den öppnar sådana perspektiv, som de som man här fått antyda i diskussionen.

För min del måste jag säga, att jag har svårt att förstå, att läget just för närvarande skulle framtvinga dylika avsteg eller vara sämre för oss än exempelvis vid 1915 års riksdag. Förhåller det sig ändå icke så, att alla oss omgivande grannar, som äro starkare än vi, äro uppdelade i två stora huvudgrupper, som dag för dag med ungefär jämnstarka krafter ödelägga varandra under det vår styrka samtidigt och jämväl efter 1915 års riksdag växt betydligt. Då så är förhållandet, kan jag omöjligan förstå, att de speciellt nu föreliggande förhållandena äro tillräckliga motiv för oss att suspendera allt vad vi ur sociala, allmänna och ekonomiska synpunkter förut ansett vara lämpligt och riktigt.

Med vad jag sålunda anfört, herr talman, har jag velat göra vissa erinringar, som jag naturligtvis icke tror, att någon för min skull tar hänsyn till, men som i varje fall icke borde saknas vid prövning av de ytterligare försvarskrav, som nu uppenbarligen skymta i bakgrunden. Detta har jag ansett vara påminnelser, viktigare än de, som direkt hänföra sig till de nu tillstyrkta beloppen och deras beviljande. Det är mindre dessa än hänvisningarne till vad som förestår som skapat den nuvarande situationen.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till den av mig vid betänkandet fogade reservationen.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag före kl. 2 e. m. utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7.30 e. m.

Herr Klefbeck: Herr talman! Vårt parti har varit vant vid att i pressen och i privata talarstolar få taga emot ganska hårda domar med hänsyn både till dess ställning i viktiga frågor och med hänsyn till dess egen beskaffenhet. Men jag får säga, att jag hade verkligen aldrig väntat, att någonting i den vägen skulle

Ang. vissa åtgärder för sjö- och lantförsvarets stärkande.
(Forts.)

Ang. vissa
åtgärder för
sjö- och lant-
försvarets
stärkande.
(Forts.)

komma att inträffa inom denna kammare, och jag känner ett behov av att protestera emot detsamma. Det fälldes som jag nämnde mycket hårda domar över hela vårt parti. Jag skall icke upptaga alla de uttryck, som därvid kommo fram, men det smärtade mig, att den ärade talaren, som det hänt så många gånger förr från annat håll, drog i tvivelsmål vårt partis vilja att värna vårt gamla svenska land. Jag vågar påstå, att vi alla i varenda punkt äro fullt så svenske män som det parti, som tagit på sig det oerhörda anspråket att framför alla beteckna sig som det nationella. Jag vågar vädja till den erfarenhet, som gjorts under dessa två sista bekymmerfulla år, då våra värnpliktige gått ut i tjänst till fosterlandets försvar, om icke dessa trots de oerhörda offer, varom majoriteten i denna kammare väl ingen aning har, dock villigt ha fullgjort sin medborgerliga skyldighet åtminstone så länge de förstodo, att vad de gjorde verkligen hade någonting med Sveriges försvar att göra. Man måste tänka både på den värnpliktige själv och hans hem och de omständigheter, under vilka hans anhöriga leva. Det råder här på flera håll så mycket av uppoffringar och umbäranden och många gånger nöd, att det av var och en som det allra minsta känner till detta måste tilltvinga sig den allra mest obetingade respekt. Jag menar således, att när vi göra gällande, att vi fullt så väl som någon annan äro svenske män, vi genom gärningar ha visat, att vi också ha velat vara detta, när offer av oss krävdes.

Om jag sedan ställer samman detta beröm åt majoritetspartiets fosterlandskärlek med det yrkande, som den ärade talaren sedan gjorde, när han yrkade bifall till utskottets ifrågavarande förslag och därvid förklarade, att detta var ett uttryck för »en bestämd vilja att hävda Sveriges oberoende»; och om så vet, att det är fråga om summa summarum åtta miljoner kronor, då frågar jag mig, vad hela denna storartat proklamerade ståndpunkt, då man anser sig vara ensam berättigad till det stolta nationella namnet, egentligen har för motsvarighet i det yrkande, som sedan kommit fram. Man kan säga, att nu var det ingenting annat, som var före än detta. Men då kan det svaras, att just den omständigheten, att vi icke vilja vara med om detta, var det, som gjorde, att förebräelsen riktades så starkt emot oss.

Men det var icke blott i fråga om vår försvarsvilja, ehuru det kanske tog mig hårdast, utan också över mitt partis intelligens, som domen fälldes lika hårt. Det kan icke ett ögonblick falla mig in att yttra mig om den fenomenalt skarpsinniga intelligens, som den ifrågavarande ärade talaren besitter och som jag uppriktigt och djupt beundrar, men jag vill säga, att de som i likhet med honom och hela majoritetspartiet i allmänhet ha bakom sig, som jag förr sagt, gångna släktens traditioner och haft den förmånen att få utnyttja av staten bekostade bildningstillfällen, en sådan grupp av ledamöter bör icke tag allför stark ton, om jag så får säga, gent emot dem, som ifrån den rena arbetarklassen ha försökt arbeta sig fram för att efter måttet av sina krafter tjäna

de stora, djupa folkklager, vilkas intressen och önskingar de lärt sig att älska. Det kunde annars hända, att om man skall tala om sjukdomssymtom, man kunde vara frestad att säga, att ett sådant oändligt överskattande av sig själv är ett symtom som visar hän emot en annan sjukdom, vars namn det icke skall falla mig in att här nämna.

*Ang. vissa
åtgärder för
sjö- och land-
försvarets
stärkande.
(Forts.)*

Annars förefaller det mig, som om det skulle kunna finnas icke så liten reson i den reservation, som våra reservanter burit fram. Vad är det de egentligen säga? Jo, man fordrar, att det skall vara en viss planmässighet även i fråga om anslagskraven till militära ändamål, och de fordra, att det tages någon hänsyn till vad vårt folk förmår att bära. Herr Trygger sade, att han har svårt att förstå, att ett sådant uttalande kan göras. Ja, jag förstår mycket väl, att han skall säga så, men för alla dessa, vilka som jag antydde i början ha lidit under trycket av de närvarande tiderna, är det icke så svårt att förstå. Redan i en av Frödings gamla folkdikter möter oss det gamla sunda bondförståndet; det går icke an att endast säga »vi ska ha, vi ska ha», utan alltid kommer också frågan: »var ska vi ta det ifrån?»

Herr Trygger förklarade också, att är det som vi säga, då är det ett tecken till att vårt folk icke är vuxet de krav, som den närvarande tiden ställer på detsamma. Jag dock tror, att den slutsatsen är för hastig, och jag vågar i stället tro, att vårt folk verkligen är vuxet de krav, som den närvarande tiden ställer på detsamma. Men om en person går tyngd av bördor, så handlar en förständig karl icke så med honom, att han blott ständigt lägger till nya bördor, utan han försöker passa om bördan, om jag så får säga, så att icke något onödigt bäres, så att det mindre nyttiga bytes ut mot det mera nyttiga och att han således får bära en börda, som nått och jämt är nödvändig, och att sedan också hans håg och lust att bära stärkes och ökas.

Det sades visserligen, att vi ingenting ha lärt och ingenting glömt, men jag vågar påstå, att vi ha lärt. Vi ha lärt, att åtskilligt av det, som vi påstodo 1914 och som då föraktades och begabbades, av det pågående världskriget har betygats vara riktigt och rätt. Den lärdomen har glatt oss. Vi ha också lärt, att nya krav maste ställas på grund av de nya behov, som världskriget har uppenbarat som nödvändiga. Men vi glömma icke, att som jag sade nyss dessa nya krav nödvändiggöra med hänsyn till den bärandes förmåga en prövning av, i vad mån det onyttiga må kunna avsöndras, på det att det nödvändiga må kunna bäras.

Jag sade nyss, och jag skall sluta med det, att vid ett bärande av bördor är det av allra största vikt att hos den bärande ingjuta lust att bära bördorna. Jag skulle därför vilja värdsamt hemställa till vårt lands regering, när det nu är ställt i utsikt att till ett kommande år vidtaga utredning med hänsyn till de nödvändiga försvarsbehoven, att den också då ville godhetsfullt utreda först vad jag har tagit mig friheten att anföra hittills, nämligen om önskvärdheten och nödvändigheten av att där så ske kan be-

*Ang. vissa
åtgärder för
sjö- och lant-
försvarets
stärkande.*

(Forts.)

sparingar och inskränkningar i det redan nu utgående måtte kunna göras, så att det som kommer icke blott är pålägg, utan kan i viss mån evalveras av en motsvarande minskning på ett mindre nödigt område. Sedan vill jag vidare hemställa, att det om möjligt i samband med detta förslag måtte komma fram ett starkt motiverat och av hänsyn till alla landets medborgare med sympati buret förslag att åt dessa medborgare, på vilka man ställer dessa krav, att de skola gå ut och värna sitt land, och vilka skola på detta sätt gå i borgen så att säga för att landet lämnas fritt åt kommande släkten, giva fulla politiska och kommunala rättigheter, så att de när de gå ut må känna, att det är för ett eget land som de kämpa, det land, vars ansvar och öden de på dubbelt sätt ha i sina händer.

Herr Kvarnzelius: Herr greve och talman! Jag anhåller att få yttra några ord, dels därför att jag tillhör det utskott, som haft att förbereda behandlingen av detta ärende, dels också med anledning av herr Ekmans farhågor för att herr Trygger skulle behöva tala å den utvidgade kammarmajoritetens vägnar. Av dessa skäl har jag velat å mina politiska vänners vägnar, som dela min uppfattning i denna fråga, även här säga några ord.

Jag vill då först säga, att när vi inom statsutskottet på första avdelningen gingo till behandling av detta ärende, som ju onekligen kom ganska sent in till riksdagen, så höjdes röster, som hade ganska stark resonans, för att vi utan vidare skulle med hänvisning till att tiden var så långt framskriden, anmäla hos Kungl. Maj:t, att vi icke hade kunnat ingå i en saklig prövning av de ganska omfattande propositionerna. Med hänsyn till den allvarstid, under vilken vi leva, och efter en närmare granskning av propositionerna, funno vi det emellertid vara vår plikt att så långt det var oss möjligt pröva desamma och se till, i vilka avseenden vi kunde tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag i skilda delar. Vi funno därvid, att det fanns åtskilligt i de kungl. propositionerna, som var av den beskaffenhet, att det kunde vara till omedelbart gagn för neutralitetsvaktens upprätthållande och till stärkande av vårt försvar med hänsyn till upprätthållandet av landets självständighet. Jag vågar påstå, att det icke är såsom herr Lindblad sade, att statsutskottets 1:a avdelning har plockat ut några stycken godtyckligt här och där och på det sättet brutit den planmässighet, som vi alla sträva efter att ge åt vårt försvarsväsendes ordnande, utan på varje punkt, där vi ha tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag, är det enligt min uppfattning fråga om krav, som äro synnerligen väl motiverade, och ett bifall till de punkter, som utskottet tillstyrkt, rubbar icke i något som helst avseende den planmässighet i fråga om försvarsväsendets ordnande, som både jag och herr Lindblad säkerligen i lika hög grad eftersträva. Det är anslagsposter av samma beskaffenhet, som man återfunner i de båda försvarshuvudtitlarna i punkt efter punkt. Och jag vill säga, att därest Kungl. Maj:t hade velat stoppa in dessa olika punkter

i fjärde och femte huvudtitlarna, hade det enligt min uppfattning mycket väl kunnat gå för sig. Det finns i dessa huvudtitlar poster, som äro av fullständigt samma karaktär. Om dessa poster tagits med i fjärde och femte huvudtitlarna, så skulle de säkerligen ha bifallits utan reservation till och med från herr Lindblads meningsfränders sida inom utskottet. Men på det sätt, som propositionerna nu ha kommit fram, och med den politiska anstrykning, som de därigenom ha fått, har det kommit att resas en opposition mot mycket av det, som i dem äskats, vilken icke är motiveerad med hänsyn till vad dessa äskanden i och för sig innebära. Det var, sedan vi kommit till insikt om den saken, som jag och de med mig liktänkande inom utskottet, som sagt funno det vara vår plikt att gå till en saklig behandling av de förevarande propositionerna.

Nu ha här i dag gjorts åtskilliga anmärkningar på flera punkter. Bland annat har det anmärkts mot att utskottet har gett sig in på ett annat utskotts område och yttrat sig över den föreslagna krigsmaterielskatten. Till en början vill jag säga, att den ärade talare, som gjorde denna anmärkning, har i det förslag till motivering, som inrymts i hans reservation, till en viss grad gjort sig skyldig till samma brott, ty delvis samma ord, som utskottet i detta hänseende uttalar, återfinnas också i herr Ekmans reservation. Men jag vill till detta säga, att jag anser, att det hade varit alldeles omöjligt både för utskottet och för herr Ekman att fullständigt förbigå detta. så snart man över huvud ville tillstyrka någon del av vad Kungl. Maj:t äskat. Ty så nära sammanbundna voro dessa Kungl. Maj:ts propositioner, nr 219 och nr 220, med propositionen angående krigsmaterielskatt, att det icke var möjligt för utskottet att behandla de två första propositionerna utan att taga hänsyn till den tredje. Och jag frågar, om det skulle vara rimligt, att man utan ett ord om den saken skulle ha låtit kammaren fullständigt sväva i ovisshet om, huru utskottet för sin del åtminstone hade tänkt sig de ekonomiska konsekvenserna av kammarnas beslut över utskottets förslag. Då kan det givetvis icke heller vara rimligt, att vi skulle föreslå eller förutsätta upptagandet av en krigsmaterielskatt på 53 miljoner kronor, när vi endast tillstyrka ett anslag av 8,045,050 kronor. Naturligtvis delar jag den ärade talarens uppfattning, att man får vara mycket försiktig, när man ger sig in på ett område, som tillhör ett annat utskott. Men jag är alldeles övertygad om, att med den försiktighet och varsamhet som statsutskottet i detta hänseende ådagalagt, när det beträtt bevillningsutskottets marker, så komma bevillningsutskottets medlemmar säkerligen icke att resa något starkt klander mot statsutskottet av den anledningen.

Det förekommer även andra uttalanden i motiveringen, som ha varit föremål för mycket olika uttolkningar. Det är ju klart, att när det gäller en motivering, som skall förena ganska vitt skilda ståndpunkter, kan icke var och en av dessa meningsriktningar fullt och helt få fram sin mening, utan det blir såsom vid alla kom-

*Ang. vissa
åtgärder för
sjö- och lant-
försvarets
stärkande.*

(Forts.)

Ang. vissa
åtgärder för
sjö- och lant-
försvarets
stärkande.

(Forts.)

promisser så, att den ena och den andra parten försöker att så långt som möjligt få med åtminstone någon liten nyansering till förmån för sin tankegång. Då det nu med större eller mindre tillfredsställelse eller större eller mindre beklagande särskilt konstaterats, att de av det liberala partiets representanter, som givit sin anslutning åt statsutskottets förslag i denna del, skulle givit på hand vår anslutning till ytterligare krav, så vill jag säga, att vid varje tillfälle, då vi inom utskottet behandlade denna sak, och även sedermera, då det har varit tillfälle därtill, har det från vår sida förklarats, att vi förbehålla oss full handlingsfrihet och full och öppen prövningsrätt i avseende å de eventuella förslag, som kunna framkomma från Kungl. Maj:ts sida till riksdagen, och vi anse oss sålunda icke i något som helst avseende bundna med anledning av vad som i motiveringen i detta hänseende förekommer. Det är således icke möjligt — och det kommer säkerligen ingen av dem, som varit med om att göra upp denna motivering och tagit del av våra förklaringar, att ifrågasätta — att göra gällande, att vi skulle ha bundit oss i den ena eller andra riktningen. Jag har ansett det vara av yttersta vikt, att den saken här blir ordentligt klargjord, därför att det är så många, som i dessa dagar försöka att leva högt på denna passus i motiveringen. I det fallet ansluter jag mig fullt och helt till den mycket utförliga och kategoriska förklaring, som av herr Edén i riksdagens andra kammare vid behandlingen av detta ärende i dag avgivits.

I motiveringen förekommer även ett uttalande, som gjorts till föremål för utläggning i den socialdemokratiska reservationen. Det är i den del av motiveringen, där utskottet ifrågasätter, att Kungl. Maj:t i samband med den utredning, som utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t skall sätta i gång, även skall taga hänsyn till andra försvarskrav, som av Kungl. Maj:t på ett eller annat sätt förerbådats, men som icke ännu framlagts för riksdagen. Enligt min uppfattning är det så långt ifrån att utskottet bör klandras här för, att det vore att klandra, därest man vid ett tillfälle sådant som detta, då utskottet talar om, att det förutsätter och förmodar, att Kungl. Maj:t kommer att sätta i gång en utredning, icke därvid också ville se till, att man får denna utredning så lagd, att då ärendet eventuellt kommer tillbaka till riksdagen, riksdagen har möjlighet att överblicka problemet i så stor och vid utsträckning som möjligt.

Jag ber att i detta fall få påminna om endast en sak: flottstationsfrågan, som tidigare har varit uppe åtskilliga gånger utan att kunna få sin lösning. Om den skall lösas, kommer det säkerligen att medföra kostnader uppgående till 40 å 50 miljoner kronor. Vid varje föregående tillfälle då denna fråga varit uppe, och det ifrågasatts, att den skulle lösas, har det alltid förutsatts, att kostnaderna skulle bestridas med medel inflyttna genom tomtförsäljning. De erfarenheter, som hittills vunnits i fråga om möjligheterna att betala försvarskostnader medelst tomtförsäljning, ge emellertid otvetydigt vid handen, att det icke går att basera flottstationsfrågans

lösning på en dylik ekonomisk grundval. När riksdagen skall lösa flottstationsfrågan, måste riksdagen vara beredd att anskaffa medel på annat sätt. Vore det då rimligt, att man löste en stor del av försvarsfrågan, utan att det togs någon hänsyn till detta förhållande, utan att denna omständighet i det sammanhanget komme under omprövning, så att det bleve möjligt för riksdagen att se, i vilken omfattning den kunde tillmötesgå Kungl. Maj:ts framställningar och äskanden. Så nedtryckt med nya och stegrade krav som landet för närvarande är på det ekonomiska området, ligger det dubbel vikt på att riksdagen icke vidtager någon åtgärd, som medför ekonomiska konsekvenser, utan att riksdagen även samtidigt har möjlighet att överblicka andra närliggande krav, som med nödvändighet komma att tränga sig fram och i större eller mindre grad måste tillgodoses. Vi kunna ju vara ense om att flottstationsfrågan måste få någon lösning. Minst i två år, tror jag, ha medel avsatts för anordnande av en docka, tillräckligt stor för de nya pansarbåtarna att där kunna docka. Så länge icke flottstationsfrågan tagits upp, så att riksdagen blivit i tillfälle att taga ställning till frågan om flottstationens förläggning, så kan icke denna docka komma till utförande, åtminstone icke anordnas så praktiskt, som om den kunde utföras i samband med ordnandet av flottstationsfrågan i dess helhet.

Det är således enligt min uppfattning en klok och förutseende åtgärd av statsutskottet att hemställa till Kungl. Maj:t att taga allvarlig hänsyn till även andra krav, som komma att tränga sig fram. När de sedan föreligga, blir det riksdagens sak att taga ställning till dem, och jag upprepar ännu en gång, att även om man här nödgas konstatera, att behov föreligga, följer icke därav, att man givit på hand, att man skall gå med på de förslag, som kunna komma att läggas fram. Vi ha då vår fulla rättighet — och den fulla rättigheten är det klart, att varje riksdag måste ha — att fritt och obundet pröva de förslag, som föreläggas oss, med hänsyn till de möjligheter, som riksdagen anser sig ha att kunna lösa ifrågavarande frågor.

Det finns i utskottets motivering mycket, som man skulle kunna diskutera om, huruvida det är det bästa eller icke. Herr Trygger sade, att han saknade åtskilligt i motiveringen; jag vill försäkra herrarna, att även jag saknar åtskilligt i motiveringen, som jag och många av mina meningsfränder skulle vilja ha dit.

Trots detta finnes det emellertid i utskottets motivering en punkt, som herr Trygger gav sin fulla anslutning till, och som även jag tror mig icke blott å mina egna, utan även å mina meningsfränders vägnar kunna ge min fulla anslutning till, och det är, att i motiveringen uttalas en bestämd vilja att hävda Sveriges oberoende. Då jag tror, att utskottets förslag kommer att innebära ett steg i den riktningen, så har jag givit min anslutning därtill och ber, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr Wrangel: Herr talman! Jag har icke begärt ordet

Första kammarens protokoll 1916. Nr 85.

*Ang. vissa
åtgärder för
sjö- och lant-
försvarets
stärkande.*

(Forts.)

Ang. vissa
åtgärder för
sjö- och lant-
försvarets
stärkande.
(Forts.)

för att besvara de anmärkningar, som riktats mot mig med anledning av ett föregående uttalande här i kammaren. Jag skall icke heller upptaga dem till bemötande, hur lätt det än vore, utan vill endast konstatera, att de felaktigt tillämpades. Det är för att yttra några ord rörande min motion, som jag nu ber att få taga till orda.

Med instämmande av åtskilliga ledamöter i denna kammare har jag före den ordinarie motionstidens utgång avgivit en motion om stärkande av Göteborgs försvar mot sjösidan. En liknande motion avgavs samtidigt i andra kammaren. I dessa motioner ha vi bland annat med hänsyn till ärendets brådskande natur hemställt om medels beviljande för arbetenas igångsättande redan innevarande år. Dessa motioner ha behandlats av statsutskottet i sammanhang med Kungl. Maj:ts proposition nr 219, angående vissa åtgärder för sjöförsvarets stärkande, samt avstyrkts under hänvisning till utskottets allmänna uttalande (sid. 10) beträffande de ifrågakvarande försvarspropositionerna.

I anledning härav vill jag först och främst betona, att jag till fullo uppfattar och uppskattar de allvarsamma svårigheter, som vid behandlingen inom statsutskottet av ärendena ifråga mött alla dem, som verkligen inse nödvändigheten under dessa bistra tider av ett skyndsamt förverkligande av vissa angelägna förslag till vårt försvarsväsendes stärkande. Och jag kan beträffande sättet för lösande av dessa svårigheter icke annat än i stort sett ansluta mig till den mening, som här har blivit uttalad av ledaren för det parti, som jag har äran tillhöra.

Beträffande den av mig avgivna motionen anser jag mig emellertid böra tillfoga några ord. Att nu ingå på någon slags motivering rörande angelägenheten av stärkandet av Göteborgs försvar åt sjösidan kan så mycket mindre falla mig in, som icke ens de ärade ledamöter av statsutskottet, som skrivit under samma motion, ansett sig kunna eller böra reservera sig mot utskottets förslag i detta hänseende. Jag kan likvisst icke underlåta att uttala mitt djupa beklagande över att den angelägna frågan icke kan vinna sin lösning under innevarande riksdag, men jag vill på samma gång förklara, att jag förstår anledningen till att statsutskottet uppskjutit behandlingen av motionen ända till slutet av maj månad, ehuru den inkommit vid riksdagens början, ehuru frågan är fullt utredd, och trots det att ett uppskov med de nödvändiga förstärkningsarbetenas utförande till äventyrs skulle kunna bli ödesdigert. Man hade nämligen grundad anledning att tro, det Kungl. Maj:ts skulle upptaga ärendet och avgiva proposition därom, vilket ju givetvis bort vara i högsta grad gynnsamt för förslaget förverkligande. I den förevarande kungl. propositionen har också sådant förslag inrymmts, om än ej fullt i den utsträckning jag hade hoppats. Men tyvärr kan frågan som sagt det oaktat icke nu finna sin lösning.

Sådana som förhållandena kommit att gestalta sig, nödgas jag därför inskränka mig till att uttala den förhoppningen och den

förvissningen, att frågan om stärkandet av Göteborgs försvar mot sjösidan med det allra snaraste måtte av Kungl. Maj:t ånyo föreläggas riksdagen. Och härmed tillåter jag mig, herr greve och talman, att instämma med dem, som yrkat bifall till utskottets hemställan.

Ang. vissa åtgärder för sjö- och lantförsvarets stärkande.

(Forts.)

Herr Clason: Som kammaren behagade finna, står jag jämte friherre Fleming upptagen som motionär i detta betänkande. Vår motion innebar en hemställan om ett anslag under år 1917 av 8,234,000 kronor för anskaffande av dels tungt artilleri, dels kulsprutor och i övrigt materiel, erforderlig för det moderna ställningskriget. Motionen var uppbyggd på följande fakta.

Redan under fjolårets riksdag, alltså vid 1915 års riksdag, uttalades i en kungl. proposition, att världskriget givit nya lärdomar beträffande vad som kräves för ett framgångsrikt värnande av rikets säkerhet, och att den viktigaste av dessa lärdomar var insikten om *den synnerligen stora betydelsen av att äga tillräcklig tillgång till tungt artillerimateriel*. Statsrådet hade därför låtit undersöka, vilka åtgärder, som kunde vidtagas för att man *utan kaderökning* skulle i största möjliga grad kunna tillgodogöra sig de vunna erfarenheterna. Denna undersökning hade givit vid handen, att man, utöver vad som redan då var avsett för ändamålet borde anskaffa ytterligare artillerimateriel för sammanlagt 8,152,000 kronor. Efter att ha berört även andra behov betonade statsrådet, att det behov, som *»i främsta rummet»* behövde tillgodoses, var anskaffningen av artillerimateriel, men han begärde av nyssnämnda summa dock blott en viss del, nämligen något över 5,700,000 kronor. Statsutskottet yttrade i sitt utlåtande i fjol, att det var övertygat om att *»de ifrågasatta anskaffningarna skulle för armén vara synnerligen betydelsefulla för höjande av dess krigsberedskap»*. Det prutade emellertid, såvitt jag kunnat finna av finansiella skäl, ned beloppet till något under 3 miljoner kronor, vilket också beviljades. Av den av Kungl. Maj:t uppgivna summan till behov, som således redan i fjol räknades som vad som *»i främsta rummet»* borde tillgodoses, kom i följd därav att återstå obeviljat 5,234,000 kronor.

Detta är nu det ena av de fakta, varpå vår motion är uppbyggd. Vi ha önskat, att denna summa skulle beviljas åtminstone i år. Som kammaren behagade finna avser den sådan artillerimateriel, som kunde anskaffas utan kaderökning.

Den andra beståndsdelen i vår motion gällde kulsprutor och i övrigt materiel, erforderlig för det moderna ställningskriget. Vi ha i fråga om detta påpekat, dels att vad som finns icke torde kunna tillgodose det sammanlagda behovet för linje, reservformationer och materiel i reserven, dels att erfarenheten under kriget visat, att de verkliga behoven på grund av åtgången äro större än vad man tidigare har antagit. Vi ha alltså för detta ändamål föreslagit ett anslag av 3 miljoner kronor, som vi beräknat kunna räcka till en ganska avsevärd komplettering. Om vi lägga till-

Ang. vissa
åtgärder för
sjö- och lant-
försvarets
stärkande.

(Forts.)

samman detta med det nyssnämnda beloppet, något över 5 miljoner kronor, komma vi således upp till vår slutsumma 8,234,000 kronor.

Ser man nu efter, huru dessa redan i föl till stor del styrkta behov äro behandlade i detta betänkande, finner man, att utskottet föreslagit riksdagen att bevilja under innevarande år 2,100,000 kronor till artillerimateriel. Däröver kan man naturligtvis icke annat än uttrycka sin tillfredsställelse, helst som ju beloppet är avsett att utgå redan *under innevarande år*, och man väl således kan hoppas på *omedelbara åtgärder* för anskaffning av detta materiel, något vars önskvärdhet jag ber att på det varmaste få understryka. Men drager man nu dessa föreslagna och i medkammaren redan beviljade 2,100,000 kronor från den av oss förordade summan 8,234,000 kronor, återstår i alla fall åtskilligt över 6 miljoner, att användas till anskaffningar, om vilka, såvitt jag kan se, det har blivit fulltygat, att de äro behöfliga, och att de kunna genomföras utan kaderökning. Och det synes mig då också vara tydligt, att den omständigheten, att utskottet föreslagit riksdagen att bevilja 2,100,000 kronor för innevarande år, alls icke borde förhindra riksdagen att även bevilja något för nästa år. Det borde under sådana förhållanden vara skäl att för nästa år redan nu giva den återstående summan.

Jag skulle därför vara mycket benägen att hemställa om bifall till vår motion i så måtto, att kammaren nu skulle besluta att för år 1917 för ändamålet bevilja detta återstående belopp, eller, om man verkligen ville släppa de viktiga kulsprutorna, bevilja därav vad som erfordras för lungt artilleri. Jag kan icke heller se, att något *sakligt* skäl skulle kunna anföras mot ett sådant yrkande. Ty ville man säga, att även detta bör ingå i den utredning, om vilken utskottets motivering talar, måste jag svara, att detta skäl visserligen kan gälla för dem, som anse *dessa av mig nu berörda behov* kräva ytterligare utredning, men att jag för min del är fullt övertygad, att ingen utredning kan göra de av oss förordade anslagen obehöfliga. »Om kriget visat något vara nödvändigt har det varit behovet av artillerimateriel», så sade nyss, efter vad för mig uppgivits, den liberale ledaren i andra kammaren. Jag är också lika övertygad nu, som jag var vid riksdagens början, då motionen väcktes, att det här gäller ett oavvisligt behov. Jag menar även, att vad, som sedan dess inträffat både inom och utom landet, snarare har stärkt kravet, att *»intet bör underlåtas»*, som ökar vår försvarskraft, och jag är viss om att denna försvarskraft skulle ökas vida bättre genom ett bifall till det i motionen framburna förslaget än genom vilken utredning som helst. Bland annat skulle ju ett bifall *nu* medföra möjlighet, att beställningar kunde göras vida tidigare än efter ett uppskov. Det förefaller mig också, som om ett sådant yrkande borde kunna förstås i denna kammare, till vars traditioner det alltid hört att sätta försvarets stärkande främst.

Om jag nu icke dess mindre underlåter att framställa yrkan-

det, beror det *uteslutande* därpå, att det har sagts mig, att det med hänsyn till den gjorda uppgörelsen icke nu kan bifallas, och jag vill då bespara kammarens försvarsvänner obehaget att rösta mot en försvarsförbättring, som jag är viss om att de innerst skulle vilja rösta för. Jag har emellertid velat yttra, vad jag anfört, dels för att understryka vikten av att den ifrågasatta utredningen *och alla övriga hithörande åtgärder* verkställas så fort som någonsin är möjligt, dels för att framhålla, att min medmotiönär och jag måste fränsäga oss all andel i det dröjsmål, som nu må uppstå med undanröjandet av nu ifrågavarande brister.

Ang. vissa åtgärder för sjö- och lantförsvarets stärkande.
(Forts.)

Det är således, herr greve och talman, med verkligt beklagande, som jag underlåter att framställa ett yrkande i den av mig antydda riktningen.

Friherre Fleming: Jag skall be att endast få framföra ett par kortare erinringar beträffande denna fråga.

Den tankegång, som genomgår detta statsutskottsbetänkande är den, att materielanskaffning och övriga anordningar, som befunnits synnerligen behövliga, böra göras utan dröjsmål. Och denna tankegång finner jag också fullkomligt riktig, varför jag med glädje hälsar det resultat utskottet kommit till, att ifrågavarande medel omedelbart böra ställas till Kungl. Maj:ts förfogande. Men jag kan icke med samma glädje hälsa den tvekan, som i utlåtandet gör sig gällande beträffande vad som verkligen är behövt. Jag skall villigt erkänna, att lärdomarna av kriget icke få dragas för hastigt, och att den kritik, som slutligen kommer, bör få anstå, till dess erfarenheterna samlats och ordnats, men det finnes dock vissa områden, inom vilka det är fullkomligt berättigat att redan nu draga bestämda slutsatser. Detta gäller i fråga om lantförsvaret huvudsakligen artilleriet, där bestämda riktlinjer länge givits, och särskilt beträffande behovet av ett nytt vapen, flygvapnet. Dessa äro de huvudsakliga punkter, där man redan nu kan draga säkra slutsatser.

Såsom förut framhållits, är det otvetydigt att artilleriets stora betydelse aldrig tillföre så tydligt visat sig som i detta krig. Överallt och utan undantag har det visat sig att överlägsenhet i artilleri är en av de allra viktigaste faktorerna för framgång. Nu vill jag icke därmed säga, att något annat vapenslags betydelse skulle hava minskats. Tvärtom har kriget visat, att alla förut befintliga vapenslag äro lika behövliga som förut, och att det dessutom behöves nya. Infanteriet är och måste förbliva huvudvapnet och de andra hjälpvapen, men artilleriets betydelse såsom hjälpvapen har nu framträtt på ett mer eklatant sätt än någonsin. Därför synes det mig, att utskottet bort finna, att anskaffning av artillerimateriel är synnerligen behövt efter större mått, än som nu föreslagits. Kriget har, såsom jag sade, fullkomligt tydligt visat utvecklingens gång, och då det icke gäller att skaffa ett nytt vapen utan endast att utveckla ett gammalt, har man tillräckliga hållpunkter för att därvidlag icke behöva tveka alltför länge.

Ang. vissa
åtgärder för
sjö- och lant-
försvarets
stärkande.
(Forts.)

Jag nämnde nyss även flygvapnet. Beträffande detta ställer sig frågan enligt min mening kanske något annorlunda. Där gäller det en ny organisation, och det är kanske därför som det icke kommit med nu. Men jag tror att man med bestämdhet kan säga, att kriget påvisat, att en sådan organisation är absolut nödvändig, och att den måste med det snaraste igångsättas.

Förslaget innefattar, såsom jag nyss sade, att medel omedelbart skulle ställas till Kungl. Maj:ts förfogande, särskilt vad artilleriet beträffar cirka 2 miljoner kronor. Jag vet icke vad som avses att beställa för dessa 2 miljoner kronor, men jag hyser den förhoppningen, att det är artilleri av mycket grov kaliber, som här avses, och jag skulle vilja till chefen för lantförvarsdepartementet uttala en vördsam förhoppning, att beställning av sådan artillerimateriel måtte ofördröjligen göras, så att leveranstiden må kunna bli så kort som möjlig. Det är denna synpunkt och min åsikt om behövligheten av ny organisation för flygvapnet, som jag härmed velat understryka.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Petersson, Alfred: Ja, det är mer en kort personlig deklARATION jag anser mig böra inlåta mig på i denna fråga än någon polemik och jag yttrar mig utan något slags förhoppning att kunna övertyga någon av de närvarande om eller söka bibringa någon en annan uppfattning än den han redan bildat sig.

Det utlåtande, som nu är föremål för diskussion, har angivits såsom frukten av en kompromiss mellan olika meningsriktningar inom utskottet. Detta utlåtande bär också prägel av att vara en kompromiss. Det angavs redan av den allra första talaren, herr Trygger, att han skulle önskat, att det hade haft ett annat utseende i vissa fall, men på grund av det och det ansåg han sig kunna sluta sig till förslaget. Från annat håll ha givetvis också framkommit önskemål, som man velat se realiserade, uttalanden gjorda på helt annat sätt och kanske med andra utgångspunkter än herr Tryggers. För min del får jag säga, att jag icke skall göra någon invändning mot utskottets hemställan om medgivande för Kungl. Maj:t att vidtaga vissa anordningar för ändamål, som kunna hänföras till ett omedelbart stärkande av neutralitetsskyddet, och detta fastän jag är livligt övertygad om att ett bifall till förslaget åtminstone i ett visst moment, nämligen det om anskaffande av viss artillerimateriel, med nödvändighet kommer att såsom konsekvens medföra utgifter, som vi nu icke besluta.

Men om jag sålunda kan för min del acceptera kompromissförslaget beträffande dessa 8 miljoner kronor och likaså beträffande den saken, att täckandet av detta belopp må skjutas över på framtiden och sålunda ingen särskild krigsmaterielskatt nu skulle beslutas, så är detta ingalunda fallet även beträffande utskottets motivering. Vare sig denna motivering är avsedd att ingå såsom integrerande del i kompromissförslaget eller icke, är den för mig omöjlig att godkänna, och jag måste då såsom min egen uppfatt-

ning säga, att det, såvitt jag förstår, tjänar mycket litet till att bestrida, att det är ganska vitt gående utsikter, som utskottet här manar riksdagen att öppna för Kungl. Maj:t i fråga om nya militära anordningar, liggande alldeles utanför 1914 års härordningsbeslut och riktade på framtiden. Det är enligt mitt förmenande ett ensidigt utvidgningsprogram, som här ifrågasättes — jag säger: »ifrågasättes» — men det är icke alls vad man skulle kunna kalla ett revisionsprogram som kunde tänkas påkallat av kriget. Inga förklaringar kunna bortförklara det faktum, att utskottet för sin del inbjudit Kungl. Maj:t att efter en utan dröjsmål företagen utredning återkomma med nya framställningar i de frågor, som dessa propositioner avhandla, och dessutom begär, att även andra försvarsangelägenheter, som nu icke ingå i propositionerna, skola komma i beaktande. Jag betonar och fäster uppmärksamheten vid vad hans excellens statsministern själv, som väl bör anses vara en ganska auktoritativ uttolkare av vad som här skrivits, förklarade, att vad från hans synpunkt i mycket hög grad gjorde detta förslag acceptabelt var just, att utskottet hade uttalat en förväntan, såsom han valde ordalagen, om skyndsamt utredning och afgivande av nytt förslag. Herr Kvarnzelius sade, att det är många som levat högt på dessa ord i utskottets uttalande. Jag vet icke, vilka herr Kvarnzelius avsåg, som skulle hava levat högt, men han får nog i fortsättningen erfara något av detta, fruktar jag. Ja, det är just denna del av utskottets motivering, som jag för min del icke kan underskriva, och detta bland annat och framför allt därför, att den efter mina begrepp måste åtminstone i viss mån anses förplikta. Jag kan icke hjälpa, att jag måste säga detta, och jag vill ytterligare säga: varför anser man sig behöva avgiva några förklaringar i motsatt riktning, om man icke hade en känsla av, att just så är verkliga förhållandet, och att detta är verkliga innebörden av denna motivering? För min del anser jag att det varit riktigare och är riktigare att gå en annan och rakare väg, att man så att säga icke gått med på att, på sätt här är föreslaget, öppna dörren för nya, vitt fannande utökningar av vårt så nyligen och efter så mycken möda uppförda försvarsverk. Jag vill härtill ytterligare säga, att vad krigets erfarenheter och vad tiden själv korrigerar — ty även tiden korrigerar, såsom vi veta — och vad den kan visa vara oriktigt i vår försvarsorganisation, det må i sin tid bliva korrigerat och rättat. Men det är icke detta, varom här egentligen är fråga, och det är icke heller här fråga om åtgärder för att omedelbart stärka vårt neutralitetsskydd och vår förmåga att upprätthålla neutraliteten, utan det är fråga om förstärkningar, som hava avseende på framtiden.

Jag hade verkligen, herr talman, varit så gott som bestämd för att icke framställa något yrkande, sedan jag gjort detta uttalande, men jag föranledes verkligen att göra det, och detta just för att ytterligare understryka, att jag icke kan deltaga i eller skriva under denna motivering, framför allt sedan jag hört från statsrådsbanken, att man redan nu, och med mycken rätt för res-

Ang. vissa åtgärder för sjö- och lantförsvarets stärkande.
(Forts.)

Ang. vissa
utgårdar för
sjö- och lant-
försvarets
stärkande.

(Forts.)

ten, tagit denna till intäkt och tolkat den såsom en bestämd förväntan i vissa avseenden. Därför nödgas jag framställa ett yrkande, som gäller motiveringen och ingenting annat än motiveringen, och jag hemställer sålunda, att andra, tredje och fjärde styckena i utskottets yttrande, sid. 10 och 11, börjande med orden »Vid behandlingen av» och slutande med »bärkraftiga samhällslagren», måtte uteslutas och i stället insättas andra, tredje och fjärde styckena i herr Ekman's reservation, alltså precis samma yrkande, som herr Ekman i sin reservation påstår sig hava framställt i statsutskottet.

Herr Trygger: Jag skall bedja att få göra några små anmärkningar av rent personlig art med anledning av ett par talares yttranden.

Jag har redan enskilt för min ärade granne, herr Klefbeck, förklarat det missförstånd han gjorde sig skyldig till med avseende å mitt uttalande angående det socialdemokratiska partiet, och jag behöver icke besvara kammaren härmed; det har gått lätt att komma till rätta oss emellan. Men den ärade talaren, representanten på Gävleborgsbänken uttalade sig på ett sätt, som föranleder mig att säga några ord. Herr Ekman har nämligen i sitt stora anförande fäst uppmärksamheten på åtskilliga uttalanden, som jag och andra medlemmar av kammaren skulle hava haft i frågor, som i viss mån beröra den nu föreliggande. Jag ber att med anledning härav få säga, att vad jag själv tidigare sagt, det vet jag sannerligen icke, ty jag har för vana att aldrig läsa mina gamla anföranden. Jag tycker det är mycket trevligare att läsa annat, och jag behöver i alla fall icke frukta att komma i strid med mig själv, ty jag har en bestämd allmän uppfattning, som ligger till grund för alla mina uttalanden. Är det fråga om annat än obetydliga detaljer, förklaras den möjliga skillnaden mellan mina tidigare och senare anföranden därav, att jag medvetet och efter närmare övervägande intagit en annan ståndpunkt. Emellertid, den ärade talaren anförde åtskilliga citat av vad jag skulle ha sagt, och då vill jag säga, att jag tycker, att om han funderar litet närmare på saken, han helt visst skall finna, att han nog själv förbisett något. Det är kriget som vållat modifikationerna, och detta betyder mycket. Jag nästan avundades herr Ekman då jag åhörde hans anförande. Mig själv trycker kriget dagligen, det måste jag säga, men för honom synes det icke finnas, och det var därför han missuppfattade vad jag och andra tidigare sagt i detta fall.

Jag skall icke fortsätta vidare utan det må vara nog med vad jag nu anført.

Herr Alexanderson: Jag har blivit uppkallad av herr Peterssons i Påboda yttrande.

Trots att det liberala partiets ordförande i denna kammare anslutit sig till den förklaring, som avgivits av herr Edén i andra

kammaren, och ytterligare tillagt åtskilliga ord, som fullkomligt klargjort, att de liberala statsutskottsledamöterna, då de varit med om utskottets motivering, icke ett ögonblick uppgivit sin egen och det liberala partiets handlingsfrihet i fråga om tillkommande försvarsanslag, utan tvärtom tydligt, enligt vad herr Kvarnzelius gav upplysning om, inom utskottet hade givit så klart besked i denna riktning, att, såsom hans ord ungefär föllo, ingen av dem, som varit med om denna uppgörelse inom utskottet, kunde vara i tillfälle att bestrida, att en sådan handlingsfrihet var av dem betingad — trots detta har herr Petersson förklarad, att det skulle ligga något bindande i de ordalag, som använts. Herr Petersson i Påboda behöver ju icke känna sig bunden, eftersom han för sin del framställt yrkande på och naturligtvis kommer att rösta i den riktning, att åsyftade delen av motiveringen skall bortfalla. Men vi, som ämna taga denna motivering oförändrad och tillhöra det liberala partiet, vi förklara också, att vi icke heller känna oss bundna; och det torde nog bemärkas att det är en betydande skillnad, om en sådan förklaring gives, redan *innan* ärendet avgöres än om den kommit *efteråt*. Det har icke heller kunnat framställas från annan sida någon erinran mot den fulla befogenheten av att från vår sida avgivits en dylik förklaring.

Herr Petersson framställde den frågan: Om man likvisst icke kände, att här vore någonting, som icke är så alldeles helt i den här saken, varför avgav man då en sådan förklaring? Jo, svaret är mycket enkelt och klart: Därför att i reservationer, som fogats vid utskottets utlåtande, det gjorts försök att inlägga något uti den ifrågavarande passus i motiveringen, som vi för vår del icke kunna medgiva att det ligger där.

Herr Petersson i Påboda ville göra gällande, att hans excellens herr statsministern vore en den mest auktoritativa uttolkare av ifrågavarande motivering. Det förhåller sig ju dock så, att utlåtandet är *statsutskottets*; och från statsutskottets ledamöter — jag frånser herr Ekman, som ju icke tillhörde den majoritet, som stod för motiveringen — har icke gjorts gällande någonting i den riktning, som herr Petersson velat antyda.

Till yttermera visso skall jag be att få uppläsa en del av den förklaring, som av herr Edén på det liberala partiets vägnar i andra kammaren avgivits. Det sades i denna förklaring bland annat följande: »Det har sagts, att medlemmar av det liberala partiet, som deltagit i denna uppgörelse och nu i kamrarna komma att ansluta sig därtill, därmed skulle hava bundit sig för framtiden — skulle i större eller mindre grad hava på förhand lovat sin anslutning, om och när Kungl. Maj:t kan framkomma med nya förslag på grundval av den ytterligare utredning, som utskottet talar om. Var och en, som haft något att göra med denna uppgörelse — inom statsutskottet och utanför detsamma — vet, att så *icke* är förhållandet. Det har från början och gång på gång från vår sida sagts ifrån, att vi med vårt accepterande av denna motivering icke på något sätt givit något på hand i fråga om det, som icke ingår

Ang. vissa åtgärder för sjö- och lantförsvarets stärkande.

(Forts.)

Ang. vissa åtgärder för sjö- och lantförsvarets stärkande.

(Forts.)

i de av utskottet tillstyrkta anslagsposterna. Jag upprepar denna förklaring nu. Vi medlemmar av det liberala partiet ha icke förbundet oss till något angående de avstyrkta delarna av propositionerna. Bliva dessa delar av propositionerna på nytt framlagda, så skola de i vanlig ordning prövas, och vi ha oss förbehållen full handlingsfrihet vid denna prövning. Och det är vår rätt, liksom vår skyldighet, att i så fall på sådana nya förslag anlägga de principer, som vi fortfarande liksom förut anse vara de riktiga och nödvändiga vid behandlingen av vår försvarsfråga.»

Jag beklagar, herr talman, att jag nödgats uppehålla kammaren med att upprepa en förklaring, som redan förut å partiets vägnar avgivits, men det har synts mig med anledning av ett uttalande, som framkommit under debatten, vara nödvändigt.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Med anledning av herr Tryggers replik ber jag få säga, att det är ett mycket bekvämt sätt att då det påvisas, att det föreligger brist i sammanhanget mellan åtgöranden nu och åtgöranden tidigare, man då pekar på en enda omständighet, ett enda ord, som förklarar allt, det enda ordet: »kriget». Men om nu, såsom på vissa håll säges, den stora faran för oss uppstår först vid fredsslutet och efter kriget, hur blir det då med denna hänvisning, den förutsättning, på vilken herr Trygger bygger sin förklaring?

I herr Kvarnzelius' erinran mot min anmärkning på utskottet beträffande dess uttalande rörande upptagande av skatter sade herr Kvarnzelius: »Ekman har ju samma yttrande i sin reservation». Jag får hoppas att min värderade partikamrat icke läst utskottets yttrande lika »väl», som han läst min reservation. Han hade eljest insett, att det föreligger en väsentlig skillnad mellan dessa båda yttranden. Efter att hava omtalat vad i den kungl. propositionen föreslagits, säger utskottet: »Utskottet förutsätter, att de av utskottet förordade anslagen icke nu böra föranleda upptagande av en dylik skatt, utan att desamma kunna anvisas att tills vidare utgå av tillgängliga medel, dock att, när ifrågavarande belopp skola täckas, detta sker genom beskattning, som lägges på de ekonomiskt bärkraftiga samhällslagren». Mitt uttalande i samma punkt lyder så: »Då det åligger annat utskott att däröver avgiva betänkande, vill utskottet i detta sammanhang endast ansluta sig till den av Kungl. Maj:t sålunda uttalade meningen, att ifrågavarande kostnader böra täckas genom beskattning, lagd på de ekonomiskt bärkraftiga samhällslagren.» Hur man kan säga, att dessa båda uttalanden ha samma innebörd är för mig fullkomligt oförklarligt. Därför att slutorden i uttalandena äro sammanfallande, synes herr Kvarnzelius ha antagit, att här föreläge också sakligt sammanfallande uttalanden.

Jag vidhåller mitt tidigare yrkande.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende å förevarande utlåtande, förutom beträf-

fande motiveringen, vartill han ville återkomma efteråt, yrkats: 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) av herr *Lindblad, Anders*, att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den av honom m. fl. vid utlåtandet avgivna reservation och 3:o) av herr *Ekman, Carl Gustaf*, att hans vid utlåtandet fogade reservation skulle godkännas. Herr talmannen gjorde därefter propositioner enligt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Ang. vissa
åtgärder för
ejö- och lant-
försvarets
stärkande.
(Forts.)

Votering begärdes, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till herr Lindblads yrkande, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 141, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr A. C. Lindblad m. fl. vid utlåtandet avgivna reservation.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 98;

Nej — 13.

Beträffande härefter motiveringen yttrade herr talmannen, att därom yrkats, dels att vad utskottet yttrat skulle godkännas, dels ock, av herr *Petersson, Alfred*, att utskottets yttrande skulle godkännas med den ändring, att andra, tredje och fjärde styckena, som å sid. 10 i det tryckta utlåtandet började med orden »Vid behandlingen av» och å nästföljande sida slutade med orden »de ekonomiskt bärkraftiga samhällslagren», skulle utbytas mot däremot svarande stycken i herr C. G. Ekmans reservation. Vid sedermera framställda propositioner å dessa yrkanden godkändes utskottets yttrande oförändrat.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets den 3 och 4 i denna månad bordlagda utlåtande nr 142, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av kostnader, som avses i § 63 regeringsformen, samt en i ämnet väckt motion, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. medel
till kostnader,
som avses i
§ 63 regerings-
formen.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 3 och 4 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 143, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av medel till bestridande av kostnader, som avses i § 63 regeringsformen.

Uti en till riksdagen avlåten, den 9 maj 1916 dagtecknad proposition, nr 245, hade Kungl. Maj:t under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen bemyndiga Kungl. Maj:t att för bestridande av kostnader, som avsåges i § 63 regeringsformen, använda och av tillgängliga medel, mot framtida anmälan till ersättande, förskjuta, utöver redan i enahanda ordning innevarande år till Kungl. Maj:ts förfogande ställda medel,

dels ett belopp av 42,000,000 kronor,

dels ock ytterligare ett belopp av 20,000,000 kronor att i fall av behov tagas i anspråk å tid, då till följd av riksdagens fortvarode i nyssnämnda lagrum omförmälda kreditiv icke finge lyftas.

Utskottet hade i förevarande utlåtande på återopade skäl hemställt, att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att för bestridande av kostnader för tryggande av rikets neutralitet använda och av tillgängliga medel, mot framtida anmälan till ersättande, förskjuta, utöver redan i enahanda ordning innevarande år till Kungl. Maj:ts förfogande ställda medel,

dels ett belopp av 42,000,000 kronor,

dels ock ytterligare ett belopp av 15,000,000 kronor att i fall av behov tagas i anspråk å tid, då till följd av riksdagens fortvarode i § 63 regeringsformen omförmälda kreditiv icke finge lyftas.

Reservation hade avgivits av, utom annan utskottsledamot, herr *Lindblad, Anders*, m. fl., som ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att för bestridande av kostnader för tryggande av rikets neutralitet använda och av tillgängliga medel, mot framtida anmälan till ersättande, förskjuta, utöver redan i enahanda ordning innevarande år till Kungl. Maj:ts förfogande ställda medel,

dels ett belopp av 28,000,000 kronor,

dels ock ytterligare ett belopp av 7,000,000 kronor att i fall av behov tagas i anspråk å tid, då till följd av riksdagens fortvarode i § 63 regeringsformen omförmälda kreditiv icke finge lyftas.

Herr *Lindblad, Anders*: Jag skall icke försöka att hålla något tal i denna fråga, utan inskränker mig till att yrka bifall till den av mig m. fl. avgivna reservationen med hänvisning till den motivering, som där finnes.

Herr *Ström*: När i mars månad den kungl. propositionen om ett neutralitetsanslag förelåg, hade statsutskottet tillstyrkt en

summa av 18 miljoner kronor, och i den motivering, som åtföljde detta yttrande, framhöll utskottet, som var enhälligt, att detta var ett provisorium i avvaktan på den ytterligare och definitiva anordning, som skulle vidtagas efter anbefalld utredning. Utskottet uttalade vidare sin förvissning därom att i sammanhang med den blivande framställningen skulle komma att för riksdagen framläggas de grunder, efter vilka medelsbehovet beräknats, och vidare att utskottet hade den uppfattningen, att det alltjämt noggrannt skulle tillses, att de kostnader och personliga bördor, som neutralitetsvakten måste kräva, begränsades till de *verkligt nödvändiga*. När det utlåtandet var före här i kammaren, tillät jag mig begära ordet och framhålla ett par synpunkter. Jag anhöll att, när den definitiva anordningen skulle komma före här i kammaren, propositionen måtte avlämnas i så god tid, att riksdagen skulle kunna få i lugn och ro verkligen sysselsätta sig med denna viktiga fråga, som krävde så stora och väsentliga kostnader. Jag kan icke finna, att riksdagen har fått den tid på sig, som skulle varit önskvärd, och efter vad jag hört uppgivas, har icke heller utskottet, som först i sista stund fått vissa handlingar, haft den tid på sig, som där skulle från olika sidor ansetts vara för en omsorgsfull prövning önskvärd. Vidare tillät jag mig då framhålla, att det vore önskvärt och av en synnerlig vikt, att riksdagen skulle få angivna grunderna för de kostnadsberäkningar, som det var fråga om. Detta var ju delvis av utskottet självt utlovat, men jag kan icke finna annat, än att i det korta betänkande, som nu föreligger, alldeles saknas även dessa grunder. Det skulle vidare vara önskvärt, framhöll jag då, att en tablå över neutralitetskostnaderna och deras användning funnes tillgänglig vid den kommande propositionen eller det kommande utskottsbetänkandet, men icke heller i det avseendet har något som helst tillfredsställande betänkande framkommit.

Med hänsyn härtill, och då det gäller så ofantligt stora kostnader, som det här är fråga om, måste man säga sig, att utskottet icke har uppfyllt vad det självt i sitt föregående utlåtande lovat, att det skulle uppfylla på dessa synnerligen viktiga punkter. Även i övrigt är utskottets betänkande synnerligen magert och ringa upplysande.

En särskild omständighet är härvidlag ägnad att påkalla en särskild uppmärksamhet. Det är den omständigheten, att här icke heller nu föreligger, lika litet som i fråga om de 18 miljonerna, någon antydning om huru dessa medel skola komma att slutligen bestridas. Det är nämligen av den allra största vikt, synes det mig, att när en gång dessa omfattande neutralitetskostnader skola täckas, de då icke vältras över på de mindre bärkraftiga skuldorna genom att till väsentlig del täckas genom lån, eller indirekta skatter, utan att de uttagas på sådant sätt, att kostnaden kommer att drabba de verkliga bärkraftiga i samhället. Men härutinnan har man icke vare sig från regeringen eller från utskottet erhållit någon som helst försäkran.

Ang. medel
till kostnader,
som avses i
§ 63 regerings-
formen.
(Forts.)

Ang. medel
till kostnader,
som avses i
§ 63 regerings-
formen.
(Forts.)

Det gäller här, såsom vi veta, ytterst stora summor. Man måste förvåna sig över att sparsamhetssynpunkten icke i något avseende kommit till beaktande, utom i någon mån i den reservation, som har avgivits av de socialdemokratiska utskottsledamöterna. Jag vill då erinra därom, att då det var fråga om att det skulle från riksdagens sida ställas ett antal miljoner till förfogande för lindring av dyrtiden, ett förslag, som från motionärernas sida gick ut på 20 miljoner och som från de liberala reservanternas sida omfattade 5 miljoner, det icke var möjligt att uppbringa någon majoritet i denna kammare för vare sig de 20 miljonerna eller för de 5 miljonerna, och det gällde dock en så ofantligt viktig sak som att kunna lindra nöden för de sämst ställda i samhället. Likaså när det gällde krigshjälpen åt statstjänarna, var det icke heller möjligt att finna någon resonans här för ett verkligt tillgodoseende av dessa statstjänare, utan då framhöll man, huru ofantligt viktigt det var att i sådana tider som dessa tillgodose sparsamheten. Det synes mig, att man även i det fall, som nu är i fråga, bort tillgodose sparsamheten. Men nu få miljonerna rulla.

Det finnes slutligen ännu ett skäl, som gör, att man måste ställa sig undrande till det förslag, som föreligger. Jag kan för min del icke finna, att det föreligger en sådan fara för landet, som man från högerhåll velat göra gällande under den föregående debatten rörande de anslag, som då voro före. När herr Trygger då omnämnde, att landets livsintressen stodo på spel, måste jag för min del finna, att det dock är något underligt, om man har den uppfattningen, att man icke samtidigt gör något från herr Tryggers partis sida för att tillmötesgå de önskingar nerifrån folkdjupet, som i synnerligen viktiga frågor däriifrån framställas, ty vore det verkligen så, att det förelåge en fara för landet, då kan jag icke annat än tro, att man för att bidraga till åstadkommande av större enighet mellan skilda partier och mellan skilda klasser även från högern skulle tillmötesgå dessa livskrav, som nerifrån folkdjupet ställas. Nu har i stället högern vid årets riksdag genom ideliga avslag i stället skärpt motsättningarna och ökat bitterheten bland folket. Högern har sålunda avslagit förslag till lösning av nykterhetsfrågan, förslag till införande i grundlagen av församlingsrätten, förslag om den kommunala röstskalans reformerande, och senast i lördags gjorde man från högern sitt allra bästa för att i den då föreliggande viktiga olycksfallslagen alla dess för arbetarklassen viktigaste paragrafer skulle få en sådan avfattning, att man icke på den sidan kunde i något avseende känna sig tillfredsställd. Och vare sig det blir en sammanjämkning eller icke, är det min bestämda uppfattning, att den lagen, då den sedan kommer ut, icke skall mottagas med den glädje, som fallet skulle varit, om den hade gått igenom i riksdagen, sådan som utskottet och sådan som kommittén väsentligen föreslagit.

Dessa exempel på högerns folkfientliga politik skulle kunna mångfaldigas. Och jag tror icke heller, att regeringen har den

uppfattningen, att det föreligger någon verklig fara för landet, då från regeringens sida vid denna riksdag icke förmärkts något initiativ, som skulle vara särskilt ägnat att åstadkomma denna enighet ute bland folket, som är den främsta och viktigaste förutsättningen för att om fara förestår, man skulle kunna säga, att vårt land verkligen ägde ett betryggande försvar. Härtill kommer den svenska byråkratins utmanande uppträdande vid skilda tillfällen i fråga om folkets fri- och rättigheter.

Jag ber att få yrka avslag på såväl Kungl. Maj:ts proposition som utskottets hemställan.

Herr Swartz: Då den förste ärade talaren, som här yttrade sig och yrkade bifall till reservationen, helt enkelt inskränkte sig till ett yrkande därom och icke gav sig in på motiveringen, skall jag icke heller giva mig in på att försöka vederlägga den motivering, som reservanternas hava anført, något som annars skulle vara mycket tacksamt. Jag skall således gå honom till mötes därvidlag och icke yttra något angående deras motivering.

Vad den sista ärade talaren beträffar, talade han ju om åtskilligt, som jag åtminstone för min del icke finner vara rätt lämpligt att i detta sammanhang börja debattera, ty då skulle man väl få draga upp alla möjliga spörsmål, som man haft stående på riksdagens program under den gångna tiden. Jag skall därför inskränka mig till att blott hålla mig till vad han sade om den nu föreliggande frågan.

Då han påstod, att utskottet icke haft tid att penetrera denna sak, så kunna vi naturligtvis i utskottet icke vara annat än tacksamma mot herr Ström, därför att han är angelägen om att vi icke skola bliva överansträngda med alltför hastigt arbete, men jag ber i alla fall få peka på det förhållandet att, då utlåtande föreligger från utskottet, utskottet väl ansett sig hava haft tid att avlåta det.

Sedermera har herr Ström förklarat, att utskottet icke uppfyllt det löfte, som herr Ström ansåg, att utskottet givit i det betänkande angående 18 miljoners kredit av likartad beskaffenhet, som tidigare förekommit, nämligen därom att vi skulle meddela beräkning över de kostnader, som vi ansåge behovet kräva för att fullfölja neutralitetsskyddet. Dessa kostnadsberäkningar hava vi haft inom utskottet, men de äro av den beskaffenhet, att de icke kunna meddelas, och därför har utskottet icke meddelat dem. Men att utskottet just på grund av det studium, som det självt gjort av dessa beräkningar, kommit till det resultat, som utskottet gjort, därom kunna herr Ström och alla andra vara övertygade.

Slutligen har herr Ström ansett, att utskottet borde tala om huru dessa medel skulle komma att bestridas. I det avseendet har utskottet icke tänkt sig annat än just det, som utskottet tänkte i avseende på de medel, som för dylikt ändamål under föregående år förbrukats. De medel, som på grund av denna kredit komma att utgivas, skola — liksom de förra upptogs i 1917 års stat —

Ang. medel till kostnader, som avses i § 63 regeringsformen.
(Forts.)

Ang. medel föreslås till tackande i 1918 års stat, och då blir det tids nog att till kostnader, upptaga frågan hur de skola tackas.
som avses i § 63 regerings- Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.
formen.
(Forts.)

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande föreliggande utlåtande yrkats: 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) av herr *Lindblad, Anders*, att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den av honom m. fl. vid utlåtandet avgivna reservation; och 3:o) av herr *Ström*, att kammaren skulle avslå såväl vad utskottet hemställt som Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Härefter gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Vid ånyo skedd föredragning av statsutskottets den 3 och 4 innevarande juni bordlagda utlåtanden:

nr 144, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anvisande av anslag till räntor å statskulden, och

nr 145, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anvisande av anslag för avbetalning å statskulden.

biföll kammaren vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 190, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av arbetskrafterna hos kammarkollegiet;

nr 191, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utredning rörande frågan om förbättrade sjöfartsförbindelser med England;

nr 192, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ifrågasatt överenskommelse mellan Kungl. Maj:t och kronan å ena, samt Västergötland—Göteborgs järnvägsaktiebolag å andra sidan, angående vissa förutsättningar för eventuell framtida inlösen för svenska statsverkets räkning av bolagets järnväg mellan Torved och Gullspång m. m.; samt

nr 195, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående höjning av räntan å lån från fonden för rederinäringens understödjande.

Justerades sex protokollsutdrag för denna dag, varefter kam-maren åtskildes kl. 4 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.